Preventieaanpak ‘Ik dacht het niet!’

In opdracht van Verslavingszorg Noord Nederland en De Academische Werkplaats Publieke Gezondheid een onderzoek naar:

“De invloed van ‘Ik dacht het niet!’”

Petra Straatsma en Rixt Faber

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

Mei 2016

Samenvatting

In dit rapport is de verslaglegging van het onderzoek naar de preventieaanpak 'Ik dacht het niet!' te lezen. Deze nieuwe preventieaanpak, uitgevoerd voortgezet onderwijs scholen heeft als doel verantwoord genotmiddelengebruik onder jongeren vergroten. Centraal in de aanpak staat de combinatie van een workshop voor jongeren met aansluitend hierop een ouderavond voor ouders. Uit toenemende boekingen door scholen en het aantal positieve reacties lijkt het erop dat de preventieaanpak aanslaat, echter is onduidelijk waarom.

Tijdens dit onderzoek zijn drie respondentgroepen benaderd, namelijk ouders, jongeren en docenten. Er is gebruikgemaakt van semigestructureerde vragenlijsten om zo een groot mogelijk beeld te verkrijgen wat antwoord geeft op de hoofdvraag: "Wat is de invloed van 'Ik dacht het niet!'?"

De belangrijkste resultaten uit dit onderzoek zijn dat zowel ouders, als jongeren en docenten de preventieaanpak erg waardeerden. Ouders vinden de rollenspelen tijdens de ouderavond erg herkenbaar. Jongeren lijken meer te leren over genotmiddelen door 'Ik dacht het niet!'. Docenten zijn van plan het mee te nemen in hun lessen of doen dit zelfs al.

Op basis van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat 'Ik dacht het niet!' het gesprek opgang brengt. Docenten zien hun rol als het bespreekbaar maken met de jongeren en willen het mee nemen in de lessen, echter is hun opvatting tegenover genotmiddelen positief, ook nadat 'Ik dacht het niet!' heeft plaatsgevonden. Ouders nemen elementen mee vanuit 'Ik dacht het niet!' en gebruiken dit tijdens situaties in de opvoeding, maar lijken zich niet bewust van de invloed die zij hebben op hun kinderen.

Voorwoord

De laatste periode van onze studie Maatschappelijk werk en Dienstverlening, welke wij volgen aan de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL), hebben wij dit onderzoek mogen uitvoeren.

Een ontzettend leerzame periode, waarin het vaak voorspoedig verliep, maar waarin wij ook momenten hebben gekend die wat minder gingen. Gelukkig hadden we een grote groep externe begeleiders die ons regelmatig van feedback voorzagen, wat ons weer verder hielp. Bij dezen willen wij dan deze mensen graag bedanken voor ten eerste dit onderzoek, de begeleiding en het vertrouwen in ons als onderzoekers. Ook willen wij de docenten van de NHL bedanken voor de begeleiding.

Margreet van der Meer willen wij bedanken voor de begeleiding vanuit Verslavingszorg Noord Nederland. Jan Bleeker van de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid voor zijn altijd snelle feedback. Marijke Hagendoorn en Gonnie Thomas willen wij bedanken voor hun kritische blik naar ons onderzoek.

Daarnaast willen we ook graag de school bedanken waar wij dit onderzoek konden uitvoeren. Zonder de hulp van de jongeren, ouders en docenten was dit onderzoek niet gelukt.

Als laatste willen we nog Noortje Vos van theater Smoar bedanken waar we regelmatig (telefonisch) contact mee hebben gehad over de inhoud van de preventieaanpak.

Leeuwarden, mei 2015, Petra Straatsma en Rixt Faber

Inhoudsopgave

Samenvatting 5
Voorwoord 6

Hoofdstuk 1 Inleiding 9
1.1 'Ik dacht het niet!' 9
1.2 Probleemsituatie 10
1.3 Doelstelling 11
1.4 Onderzoeksvraag 12
1.5 Vooruitblik 12

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader 13
2.1 Theatereducatie 13
2.2 Beïnvloeding gedrag 15

Hoofdstuk 3 Methode 17
3.1 Onderzoeksopzet 17
3.2 Procedure dataverzameling 17
3.3 Onderzoeksinstrument 18
3.3.1 Het ASE-Model 18
3.3.2 Jongeren en ouders 19
3.3.3 Docenten 20
3.3.4 Betrouwbaarheid en validiteit 20
3.4 Analyse 21
3.5 Financiële kaders 21

Hoofdstuk 4 Resultaten 22
4.1 Beschrijvende gegevens 22
4.2 Resultaten ouders 23
4.3 Resultaten jongeren 24
4.4 Resultaten docenten 25

Hoofdstuk 5 Discussie en conclusie 26
5.1 Reflectie op onderzoek 26
5.1.1 Onderzoeksproces 26
5.1.2 Persoonlijk handelen 27
5.2 Discussie 28
5.3 Conclusie 30

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen 31
Bronnenlijst 33

Bijlagen 36
Bijlage 1 Begrippenlijst 36
Bijlage 2 Boekingsinformatie 37
Bijlage 3 Observatie workshop en ouderavond 38
Bijlage 4 Sheets ouderavond VNN 42
Bijlage 5 Brief ouders ouderavond 45
Bijlage 6 Vragenlijsten 46
Bijlage 7 Ruwe data 49
Bijlage 8 Onderzoeksontwerp
Bijlage 9 Feedback onderzoeksontwerp
Bijlage 10 Procesverslag
Bijlage 11 Beoordelingsadvies opdrachtgever

Hoofdstuk 1 Inleiding

Er worden verschillende manieren gezocht om het genotmiddelengebruik onder jongeren te voorkomen en/of te verminderen. Zo is in januari 2013 de drank- en horecawet aangepast, waarin staat dat jongeren onder de achttien jaar, die alcohol in bezit hebben, strafbaar zijn. Niet veel later, in januari 2014, werd de leeftijd waarop jongeren alcohol mogen kopen verhoogd van zestien naar achttien jaar (Rijksoverheid, z.j.). Dit is niet voor niets gedaan, al jaren wordt er onderzoek gedaan naar het effect van het gebruik van genotmiddelen bij jongeren onder de achttien jaar. Hoe langer dit gebruik bij jongeren uitgesteld kan worden, hoe beter. Alcohol is schadelijker voor organen in ontwikkeling en daarnaast wordt het inzicht in de groei van de hersenen steeds duidelijker. Hersenen groeien namelijk door tot minimaal het 24ste levensjaar (Crone, 2008). Het blijft dus van belang om op zoek te gaan naar andere vernieuwende (preventie)aanpakken, om het genotmiddelengebruik onder jongeren terug te dringen. De combinatie van verschillende soorten middelen van voorlichting, regelgeving en voorzieningen lijken essentieel voor effectieve gezondheidsbevordering (Brug, Assema & Lechner, 2012). In dit onderzoek wordt met genotmiddelen bedoeld: alcohol, roken en drugs.

Voor u ligt het afstudeeronderzoek als onderdeel van de opleiding Maatschappelijk werk en Dienstverlening. Deze opdracht is verkregen via de Academische Werkplaats Plublieke Gezondheid (AWPG). Verslavingszorg Noord Nederland (VNN) heeft in samenwerking met het platform Nuchtere Fries en theatergroep Smoar de preventieaanpak 'Ik dacht het niet!' ontwikkeld. In dit onderzoek kunt u lezen wat de invloed is van deze preventieaanpak. (*zie begrippenlijst, bijlage 1, voor een toelichting over betrokkene organisaties en definities van begrippen*).

Als eerst volgt in paragraaf 1.1 een beschrijving van de achtergrondinformatie waarop de preventieaanpak 'Ik dacht het niet' gebaseerd is en de hierbij horende interventies die aan bod komen tijdens de aanpak. In paragraaf 1.2 is de probleemsituatie in kaart gebracht. De doelstelling is in paragraaf 1.3 beschreven en hierop volgend de onderzoeksvraag in paragraaf 1.4.

1.1 'Ik dacht het niet!'

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar preventieaanpakken die het beste aansluiten bij jongeren als het gaat om genotmiddelengebruik. Mede op basis van deze onderzoeken zijn de interventies van 'Ik dacht het niet!' ontwikkeld.

Zo is er een onderzoek gedaan naar de effectiviteit van een preventieaanpak voor het voorkomen van zwaar alcoholgebruik aan eerste- en tweedejaars voortgezet onderwijs scholieren. Dit onderzoek is gebaseerd op een eerder in Zweden uitgevoerd onderzoek. Hierin komt naar voren dat wanneer interventies gezamenlijk aangeboden worden aan jongeren en hun ouders, dit het meest effect heeft in het voorkomen van drankgebruik bij jongeren. Ook in het in Nederland uitgevoerde onderzoek komt naar voren dat jongeren en ouders gezamenlijk betrokken moeten worden om het drinken te beperken. Dit heeft het meeste effect wanneer de preventieaanpak wordt ingezet voorafgaand aan het drinken (Koning, Vollebergh, Smit, Verdurmen, Van Den Eijnden, Ter Bogt, Stattin & Engels, 2009). De preventieaanpak 'Ik dacht het niet' is daarom ook gericht op jongeren (de workshop overdag) en hun ouders (de ouderavond).

In een ander onderzoek, gericht op de aansluiting van preventieaanpakken bij jongeren, komt naar voren dat als jongeren sociale vaardigheden leren met betrekking tot het weigeren van genotmiddelen, dit beter aansluit dan wanneer de preventie alleen op kennis gericht is (Malmberg, 2014). Een van de interventies in de workshop voor de jongeren is dan bijvoorbeeld ook het oefenen van "nee" zeggen. De jongeren zeggen allemaal op een bepaalde manier "nee" en oefenen dit daarnaast in een situatie waarin door klasgenoten gespeeld wordt alsof ze genotmiddelen aangeboden krijgen. Het effect van deze interventie is ook de uitkomst van een ander onderzoek. Hierin leerden jongeren over de gevolgen van alcohol en drugs (kennis) en leerden ze methoden over het weigeren van alcohol en drugs (sociale vaardigheden). Uit dit onderzoek blijkt dat deze jongeren minder drinken dan de jongeren die alleen leerden over de gevolgen van alcohol en drugs (Lemstra, Bennett, Nannapaneni, Neudorf, Warren, Kershaw & Scott, 2010). Daarnaast komt in een onderzoek naar voren dat interventies met een interactief component, waarin geoefend wordt in levensvaardigheden, op het gebied van communicatie en weerbaarheid, dit beter werkt dan alleen voorlichting (Spoth, Greenberg & Turrisi, 2008).

Tijdens de preventieaanpak 'Ik dacht het niet!' gaat een theaterdocent met jongeren van twaalf tot achttien jaar op school aan de slag met onderwerpen als genotmiddelen en groepsdruk. Aansluitend op deze workshop wordt een ouderavond georganiseerd, waarin jongeren presenteren waar ze aan gewerkt hebben. Daarnaast krijgen ouders een presentatie van een preventiemedewerker van VNN waarin informatie wordt gegeven over genotmiddelengebruik onder jongeren *(zie bijlage 2 voor de PowerPointpresentatie).* De preventiemedewerker dramadocenten bieden ouders, door middel van rollenspelen, handvaten hoe ze hiermee om kunnen gaan. Voortgezet onderwijs scholen kunnen deze aanpak boeken *(zie bijlage 3 voor boekingsinformatie). De observatie van de gehele workshop en de ouderavond is te vinden in bijlage 4.*

1.2 Probleemsituatie

VNN is de opdrachtgever van dit onderzoek en wordt mede door de AWPG uitgevoerd. VNN richt zich op verschillende gebieden van verslaving en de missie luidt als volgt: *"Perspectief bieden op een ander leven. Deze missie betekent dat VNN mensen met verslaving en hun naastbetrokkenen perspectief wil bieden op meer kwaliteit van leven. Een leven zonder of met minder verslavingsproblemen. Ook wil VNN zich inzetten om verslavingsproblemen te voorkomen (VNN, 2016)."*

Uit de laatste zin van de missie is op te maken dat VNN zich bezighoudt met preventie. Dit is één van de kerntaken afkomstig van de beroepscode voor de maatschappelijk werker, namelijk kerntaak 2 "Werken voor cliënten en potentiele cliënten". De preventieaanpak waar onderzoek naar gedaan wordt, valt onder de zogenoemde psycho-educatie.

De informatie, die onder de juiste condities bij de cliënt terecht komt, kan cognities bij de cliënt wijzigen en daarom de beleving van zichzelf en de situatie. Het is leerzaam voor een maatschappelijk werker te onderzoeken hoe psycho-educatie in de praktijk werkt en hoe dit kan samenhangen met een preventieaanpak. De bijdrage van een maatschappelijk werker op het gebied van preventie zou een advies met betrekking tot een preventieaanpak kunnen zijn.

Een schoolmaatschappelijk werker zou bijvoorbeeld kunnen signaleren dat er binnen een school sprake is van groepsvorming. Deze groepen kunnen gevoelig zijn voor groepsdruk en dit kan een negatief effect hebben op het gedrag van leerlingen. In een dergelijk geval kan een (school)maatschappelijk werker de school adviseren om de leerlingen en ouders te laten deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'. Het is belangrijk dat een maatschappelijk werker dan op de hoogte is van de inhoud en de effectiviteit van de aanpak, zodat dit goed aansluit bij de behoeften van de leerlingen (Jagt, 2015).

Uit reacties en een toenemende vraag vanuit scholen naar 'Ik dacht het niet!' is op te maken dat mensen enthousiast zijn over de aanpak. Dit is ook terug te zien in het aantal boekingen van de aanpak. Mevrouw Vos (theater Smoar) laat weten dat in het schooljaar 2015-2016 61 klassen geboekt zijn, ten opzichte van veertien klassen in het jaar daarvoor (persoonlijke mededeling, 29 februari 2013). Het is echter onduidelijk waarom deze aanpak aanslaat. Het betrekken van jongeren en hun ouders, wat bij deze aanpak centraal staat, lijkt succesvol te zijn. Voor de opdrachtgevers is het interessant te weten wat er gebeurt bij de deelnemers naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan er mogelijk vervolgonderzoek gedaan worden. In dit vervolgonderzoek kan onder andere gekeken worden wat nu effectief is binnen de aanpak en of de resultaten geplaatst kunnen worden in een theoretisch model. Dit kan vervolgens gebruikt worden bij de ontwikkeling van andere preventieaanpakken gericht op jongeren.

1.3 Doelstelling

De preventieaanpak 'Ik dacht het niet!' draagt bij aan verantwoord middelengebruik onder jongeren en past daarom binnen de missie van VNN.

Wanneer jongeren op een onverantwoorde manier genotmiddelen gebruiken, brengt dit risico's met zich mee. Korte termijn risico's zijn onder andere het minder controle hebben op handelingen wat onveilig vrijen tot gevolg kan hebben. Daarnaast kan het reactievermogen verslechteren wat de kans op een ongeluk vergroot. Overmatig gebruik kan op lange termijn leiden tot leer-, gedrags- en geheugenproblemen. Daarnaast verhoogt alcoholgebruik op een jonge leeftijd de kans op verslaving aanzienlijk, wat weer gezondheidsrisico's met zich mee brengt. Hierbij geldt dat hoe jonger een kind begint met alcohol drinken, hoe groter de kans op een verslaving. 40% van de jongeren die voor hun dertiende beginnen met drinken, is op een bepaald moment in hun leven alcohol verslaafd. Door toenemende verantwoordelijkheden (school, werk) kan deze verslaving/afhankelijkheid veel problemen veroorzaken in het dagelijks leven (Novadic Kentron, z.j.).

1.4 Onderzoeksvraag

Op basis van de probleemsituatie en de doelstelling is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *"Wat voor invloed heeft 'Ik dacht het niet!'".*
In dit onderzoek wordt onder het begrip 'invloed' de volgende stipulatieve definitie (Verschuren en Doorewaard, 2007) gegeven: Wat er gebeurt naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'?

Deze onderzoeksvraag is evaluerend en explorerend, verschillende respondenten worden gevraagd naar hun ervaringen na deelname aan de preventieaanpak.
Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn deelvragen geformuleerd. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen deelvragen die beantwoord worden door middel van literatuuronderzoek en deelvragen die beantwoord worden door praktijkonderzoek.

Theorie deelvragen:
- Wat voor effect heeft theatereducatie op jongeren en ouders met betrekking tot genotmiddelen?
- Hoe wordt het gedrag van jongeren met betrekking tot genotmiddelengebruik beïnvloed?

Praktijk deelvragen:
- Wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'
- Wat ervaren jongeren die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'
- Hoe ervaren docenten 'Ik dacht het niet!'?

De volgende stipulatieve definitie is gegeven aan het begrip 'ervaren': de manier waarop ouders, jongeren en docenten 'Ik dacht het niet!' beleven.

1.5 Vooruitblik

In hoofdstuk 2 volgt het theoretisch kader, waarin de theoretische deelvragen worden beantwoord. Hierop volgt hoofdstuk 3 het methode hoofdstuk. In dit hoofdstuk wordt het type onderzoek duidelijk, de procedure van dataverzameling, het meetinstrument wordt toegelicht en als laatste wordt benoemd hoe de verzamelde gegevens geanalyseerd zullen worden.
In hoofdstuk 4 volgen de resultaten. Hierin worden de belangrijkste bevindingen beschreven.
De discussie en conclusie worden in hoofdstuk 5 beschreven. In dit hoofdstuk wordt onder andere gereflecteerd op het onderzoek.
Tot slot komen in hoofdstuk 6 de aanbevelingen aan bod. Hierin wordt beschreven hoe bevindingen van het onderzoek ingezet kunnen worden in de praktijk.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

Voordat onderzoek gedaan kan worden in de praktijk, wordt gezocht naar literatuur die antwoord geeft op de theoretische deelvragen. In de inleiding is al verschillende literatuur beschreven waarop de preventieaanpak gebaseerd is. In het theoretisch kader is getracht andere literatuur te zoeken waardoor er een zo groot mogelijk theoretisch kader ontstaat.

Allereerst is onderzocht welk effect theatereducatie heeft op jongeren en ouders. In paragraaf 2.1.1 is het effect van de combinatie van theater en jongeren beschreven. De combinatie van ouders en theater staat in 2.1.2. Tot slot is in 2.1.3 de deelconclusie aan de hand van deze paragrafen beschreven en is te lezen hoe deze uitkomsten in de praktijk worden onderzocht. In 2.1 wordt duidelijk hoe het gedrag van jongeren beïnvloed kan worden. In paragraaf 2.2.1 is beschreven hoe groepsdruk van invloed is op het gedrag van jongeren. In paragraaf komt 2.2.2 de rol van de ouders aan bod en in paragraaf 2.2.3 de rol van docenten. Als laatste is in paragraaf 2.2.4 de deelconclusie beschreven waarin duidelijk wordt hoe gedrag van jongeren beïnvloed wordt als het gaat om genotmiddelen.

2.1 Theatereducatie

Theater Smoar (2015) zegt het volgende over theater:

> *Door theater te spelen, er naar te kijken en te ervaren leer je de wereld te ontdekken. Theater daagt je uit, creëert lef, laat je samenwerken en open staan voor elkaar. Theater leert je creatief denken en helpt je je eigen mogelijkheden te ontdekken. Theater is meer dan plezier alleen!*

Jongeren krijgen theater aangeboden tijdens het schoolvak Cultuur Kunstzinnige Vorming (CKV). Dit vak is vanaf 1999 verplicht voor Havo, VWO en vanaf 2013 ook voor het VMBO. Scholen kiezen zelf hoe CKV wordt ingevuld en theater kan hier een onderdeel van zijn (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, 2016). De eerste theoretische deelvraag luidt als volgt: *"Wat voor effect heeft theatereducatie op jongeren en ouders m.b.t. genotmiddelengebruik?''*

2.1.1 Theatereducatie en jongeren

De doelgroep van de theatervoorstelling van Smoar zijn in de eerste plaats jongeren in de leeftijdscategorie van twaalf tot achttien jaar. Er zijn diverse onderzoeken verricht met betrekking tot educatie in de vorm van theater voor jongeren. Zo blijkt dat leerlingen tot betere leerprestaties komen wanneer theatereducatie wordt gebruikt (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, 2016). Cheadle, Cahill, Schwartz, Edmiston, Davis & Robbins (2012) hebben onderzoek verricht naar theateronderwijs en het leren van gezonde eetpatronen. De conclusie van dit onderzoek is dat de kennis van jongeren over gezond eten significant is toegenomen na het volgen van de theatersessies. Er zijn daarnaast diverse onderzoeken verricht naar het toepassen van theatereducatie in relatie tot het gebruik van genotmiddelen.
Quek, White, Low, Brown, Dalton, Dow & Connor (2012) hebben onderzoek verricht naar alcoholmisbruik onder jongeren waarbij de impact van theater op overmatig alcoholgebruik onder jongeren is onderzocht. De conclusie van dit onderzoek is dat theatereducatie effectief kan zijn als het gaat om genotmiddelengebruik en probleemgedrag onder jongeren.

Safer & Harding (2003) hebben daarnaast onderzoek verricht naar het toepassen van theatereducatie ten behoeve van de preventieaanpak aangaande drugs en alcoholmisbruik onder jongeren. De uitkomsten van dit onderzoek geven aan dat theatereducatie helpt jongeren te motiveren en de betrokkenheid van jongeren vergroot. In een onderzoek van Guttman (2008) komt naar voren dat de waargebeurde verhalen tijdens theater de jongeren raken. De geloofwaardigheid van een interventie is dan ook erg belangrijk. Het motiveert de jongeren als ze zich kunnen verplaatsen in de situatie.

2.1.2 Theatereducatie en ouders

Ouderavonden georganiseerd door voortgezet onderwijs scholen hebben vaak weinig opkomst. Steeds meer scholen doen dan ook hun best te zoeken naar andere manieren voor het inrichten van ouderavonden. Het betrekken van theater tijdens een ouderavond lijkt een goede manier te zijn de ouderopkomst te vergroten. In 2011 heeft GGD Hollands Noorden een evaluatie gehouden onder ouders die een ouderavond in samenwerking met een theatergroep hebben bijgewoond. Deze ouderavond ging over het omgaan met jongeren als het gaat om alcohol en drugs. Een preventiemedewerker van de verslavingszorg gaf informatie en tips aan de ouders. Daarna werden er scènes gespeeld en met ouders in gesprek gegaan hoe zij in dergelijke situaties met hun kinderen om konden gaan. Uit deze evaluatie blijkt dat ouders de ouderavond erg waardeerden. De scènes die gespeeld werden was voor de ouders geloofwaardig en herkenbaar. Het interactieve deel en de mogelijkheid hierover in gesprek te gaan met elkaar vonden ouders sterke onderdelen van de ouderavond (GGD Hollands Noorden, 2011). Een ander, uitgebreider, onderzoek uitgevoerd door GGD Amsterdam naar de effecten van interactief theater laat zien dat er drie keer zoveel ouders werden bereikt dan een gebruikelijke ouderavond.
Succesvol hieraan was ook de herkenbaarheid van de gespeelde scènes, het interactieve karakter, de sfeer en het persoonlijk aanspreken van ouders. Dit zijn volgens het onderzoek belangrijke elementen om informatie op te kunnen nemen, te verwerken en te aanvaarden (GGD Amsterdam, 2012).

2.1.3 Deelconclusie theatereducatie

Er is al veel onderzoek verricht naar theatereducatie. Theatereducatie kan effect hebben op zowel de jongeren als de ouders van deze jongeren als het gaat om preventie van genotmiddelengebruik. Jongeren lijken sneller kennis op te nemen door middel van theater. Daarnaast worden jongeren tijdens theatereducatie geraakt door waargebeurde verhalen en verhoogt de motivatie als jongeren zich kunnen verplaatsen in de situatie. De betrokkenheid van ouders lijkt een meerwaarde te hebben bij het gebruik van theatereducatie. Ouders ervaren de rollenspelen als herkenbaar en geloofwaardig, daarnaast is de interactie tijdens de ouderavond een sterk onderdeel. De ouderopkomst bij een ouderavond wordt vergroot als er theatereducatie aangeboden wordt. Theater Smoar tracht de effectiviteit van theatereducatie te vergroten door juist de combinatie te zoeken tussen de jongeren en hun ouders.

De praktijkdeelvragen die aansluiten bij de eerste theoretische deelvraag luiden als volgt: *''Wat ervaren jongeren die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'?''* en *''Wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'?''*

2.2 Beïnvloeding gedrag

Interventies gericht op gedragsverandering worden vaak bereikt aan de hand van voorlichting. Door middel van voorlichting worden mensen gemotiveerd en getraind tot het komen van gewenst gedrag. Dit kan bestaan uit vaardigheidstraining en rollenspelen (Brug, Assema & Lechner, 2012). Om aan te kunnen geven welke interventies in een dergelijke aanpak kunnen leiden tot gedragsverandering bij jongeren, is onderzocht waardoor het gedrag van jongeren beïnvloed kan worden. Daarnaast is de link gemaakt met genotmiddelengebruik waarop de preventieaanpak gebaseerd is. Op basis hiervan is de volgende deelvraag geformuleerd: *"Hoe wordt het gedrag van jongeren m.b.t. genotmiddelen beïnvloed?"*

De sociaalcognitieve leertheorie stelt dat mensen leren van anderen (Bandura, 1977). Waar vroeger sterk de nadruk op het individu lag bij voorlichtingen, wordt tegenwoordig steeds duidelijker dat het gedrag niet alleen vanuit het individu komt. De omgeving speelt een belangrijke rol bij de individuele gezondheid (Brug, Assema & Lechner, 2012). Jongeren in dit onderzoek hebben te maken met vrienden en klasgenoten, ouders en docenten. Naar deze omgevingsinvloeden wordt dan ook onderzoek gedaan.

2.2.1 Groepsdruk

Eén van de aspecten van gedragsbeïnvloeding is groepsdruk. ''Groepsdruk is de druk die groepsleden ondervinden om hun gedrag af te stemmen op wat zij inschatten dat de normen van de groep zijn.'' Jongeren kunnen door de opvattingen en gedragingen van anderen binnen dezelfde sociale groep beïnvloed worden. Het is hierdoor mogelijk dat jongeren genotmiddelen gaan gebruiken omdat hun vrienden of klasgenoten dit dus ook doen (De Jong en Van Gemert, 2010). Maslow (1943) beschrijft de verschillende basisbehoeften van de mens. Naast de lichamelijke behoeften en de behoefte aan veiligheid hebben mensen behoefte aan sociaal contact. Deze behoefte wordt vervuld doordat mensen bij een bepaalde sociale groep willen horen.

Deze behoefte zorgt er daarom voor dat mensen (en dus ook jongeren) gevoelig kunnen zijn voor groepsdruk, om zo bij de groep te kunnen (blijven) horen. Daarnaast is er recent onderzoek verricht naar delinquente jongeren die met behulp van leeftijdsgenoten heropvoed werden. Uit dit onderzoek komt naar voren dat het betrekken van leeftijdsgenoten een positief effect heeft op het gedrag van delinquente jongeren.

2.2.2 Rol van ouders

Jongeren worden door vele factoren beïnvloed. Naast beïnvloeding vanuit de sociale groepen kunnen jongeren beïnvloed worden door hun ouders en de thuissituatie. Ouders kunnen worden gezien als een belangrijk rolmodel. De manier waarop de ouders omgaan met het gebruik van genotmiddelen zal invloed hebben op de wijze waarop jongeren met genotmiddelen omgaan. Niet alleen het feit hoe ouders omgaan met genotmiddelen is een voorbeeldfunctie voor hun kinderen. Ook de manier waarop met bijvoorbeeld gevoelens, kritiek, waarden en normen wordt omgegaan is bepalend in hoeverre er over dergelijke onderwerpen kan worden gesproken (De Ridder, 2006).

Koning, et al. (2009) hebben onderzoek verricht naar interventies bij overmatig drankgebruik bij jongeren. Uit dit onderzoek blijkt dat interventies waarbij zowel de ouder als het kind betrokken worden veel effectiever zijn dan interventies zonder de ouder. Dit toont aan dat de ouders invloed hebben op het gedrag van de jongeren. Mede op basis van dit inzicht, in de inleiding al benoemd, is de preventieaanpak gebaseerd.

2.2.3 Rol van docenten

Uit een onderzoek naar seksuele vorming op school blijkt dat voorlichting gegeven op school door leerlingen de voorkeur heeft. Leerlingen krijgen liever voorlichting op school dan dit door hun ouders wordt gedaan. Daarnaast komt uit dit onderzoek naar voren dat bij voorlichting door de docent de persoonlijke ervaring en competenties van de docent een belangrijke rol spelen (Timmerman, 2009). De opvatting van de docent over genotmiddelengebruik is van belang. Teveel goedkeuring tegenover genotmiddelengebruik door docenten kan het effect hebben dat leerlingen ook een positieve houding tegenover genotmiddelengebruik aannemen. Daarnaast kan juist een negatieve houding door docenten het effect teweeg brengen dat leerlingen minder open durven te zijn over hun houding of gebruik. (De gezonde school en genotmiddelen, z.j.).

2.2.4 Deelconclusie beïnvloeding gedrag jongeren

Bij het ontwikkelen van preventieaanpakken voor jongeren is het belangrijk de omgeving te betrekken, omdat dit van invloed is op het uiteindelijke gedrag van de jongeren. Leeftijdsgenoten kunnen een negatieve invloed hebben op het gedrag van jongeren. Echter kunnen leeftijdsgenoten ook een positieve invloed hebben op jongeren door gewenst gedrag te laten zien. Ouders zijn een rolmodel voor hun kinderen en de manier waarop zij omgaan met genotmiddelen is van invloed op het uiteindelijke genotmiddelengebruik van hun kinderen. Jongeren lijken liever voorlichting te krijgen van een docent dan van hun ouders. Daarnaast heeft de opvatting van de docent invloed op de houding van de jongeren als het gaat om genotmiddelen. De praktijkdeelvragen die aansluiten bij de theoretische deelvraag zijn: *"wat ervaren jongeren die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'?''*,*''wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'?''* en *"hoe ervaren docenten 'Ik dacht het niet'?".*

Hoofdstuk 3 Methode

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 3.1 duidelijk welk type onderzoek is uitgevoerd en nader gemotiveerd. Vervolgens wordt in paragraaf 3.2 de procedure van dataverzameling beschreven. Hierin komt naar voren hoe de dataverzameling is verlopen en voorbereid. Het onderzoeksinstrument dat gebruikt is komt aanbod in paragraaf 3.3. Het onderzoeksinstrument is vormgegeven aan de hand van het theoretisch kader. Als laatst in dit hoofdstuk komt in paragraaf 3.4 de analyse aanbod. Hierin wordt beschreven hoe de verzamelde gegevens geanalyseerd zullen worden.

3.1 Onderzoeksopzet

Evaluerend en explorerend onderzoek is passend bij het doen van kwalitatief onderzoek. De onderzoekers konden ingaan op reacties van de respondenten. Er is dan ook gekozen om van semigestructureerd interviews gebruik te maken (Verhoeven, 2011).

3.2 Procedure dataverzameling

Om de onderzoekspopulatie beter te definiëren is er gebruik gemaakt van inclusiecriteria:
- Jongeren tussen de twaalf en achttien jaar
- Jongeren die hebben deelgenomen aan 'Ik dacht het niet!'
- Ouders die hebben ingestemd dat hun kind mag deelnemen aan dit onderzoek.
- Docenten die les geven aan de geïnterviewde jongeren.

Door theatergroep Smoar zijn de onderzoekers in contact gekomen met een voortgezet onderwijs school waar 'Ik dacht het niet!' twee keer uitgevoerd zou worden. Vervolgens is via telefonisch contact toestemming gevraagd om het onderzoek op de betreffende school ten uitvoer te brengen. De onderzoekers hebben op deze school eerst de preventieaanpak, uitgevoerd in klas één, geobserveerd. De tweede keer is de aanpak uitgevoerd in klas twee. Na afloop van deze uitvoering hebben de onderzoekers respondenten geworven.

Om de onderzoekspopulatie te benaderen is er een brief opgesteld waarin is uitgelegd waarom dit onderzoek wordt uitgevoerd. In deze brief hebben de onderzoekers zichzelf voorgesteld en de aanleiding van het onderzoek beschreven. Deze brief, *te vinden in bijlage 5*, is voorafgaand aan de ouderavond op de stoelen gelegd. Van de 140 leerlingen bestond de opkomst van de ouderavond uit 30 ouders.

Tijdens de ouderavond hebben de onderzoekers, voorafgaand aan de presentatie, aandacht gevraagd voor het onderzoek. Na afloop van de ouderavond hebben de onderzoekers meerdere ouders benaderd voor een interview. Vijf ouders gaven toestemming hiervoor. Daarnaast gaven zij ook toestemming voor hun zoon of dochter. De ouders die geen belangstelling toonden, hadden nog wel de mogelijkheid om doormiddel van een mailtje zich aan te melden voor het onderzoek. Echter is de populatie uiteindelijk alleen geworven door persoonlijk aanspreken door de onderzoekers.

Van de ouders zijn naam, telefoonnummer en e-mailadressen genoteerd. Telefonisch is in overleg met de ouders een tijdstip en plaats afgesproken voor het uitvoeren van het interview. Met de betreffende ouder die geen telefoonnummer heeft achtergelaten is via een email een tijdstip en plaats afgestemd.
Na afloop van het interview met de ouders, hebben de onderzoekers nogmaals toestemming gevraagd om de zoon of dochter te interviewen. Deze zijn vervolgens op de betreffende school benaderd.

Naast ouders en jongeren, zijn ook docenten benaderd voor een interview. De docenten zijn uitgenodigd voor een interview tijdens de ouderavond, omdat tijdens deze avond alleen docenten aanwezig waren die de betreffende jongeren in de klas hadden. In totaal hebben drie docenten aangegeven mee te willen werken aan dit onderzoek.

3.3 Onderzoeksinstrument

Voor de drie groepen respondenten zijn verschillende, zelfontworpen instrumenten opgesteld. In paragraaf 3.3.1 is uitgelegd hoe de basis van de vragenlijsten tot stand zijn gekomen. In de vragenlijsten zijn de items gekoppeld aan de onderwerpen. Omdat ouders en jongeren niet los van elkaar kunnen worden gezien en de deelvragen praktisch hetzelfde zijn, zijn de items gezamenlijk in paragraaf 3.3.2 uitgelegd. De vragenlijst voor de docenten is toegelicht in paragraaf 3.3.3. Tot slot in dit hoofdstuk komt de validiteit en betrouwbaarheid van de vragenlijsten aanbod in paragraaf 3.3.4.

3.3.1 Het ASE-Model

Bij genotmiddelengebruik onder jongeren richt een effectieve interventie zich vooral op methoden waarin duidelijker wordt op welke manier verandering kan worden bereikt (Smit, Verdurmen, Monshouwer & Bolier, 2007).

Onderzoek doen naar effecten van bepaalde interventies neemt veel tijd in beslag. Hierdoor is het belangrijk gebruik te maken van theorieën die inzicht geven in de situatie en gedragingen. Aan de hand van deze theorieën kan een keuze gemaakt worden voor het inzetten van bepaalde interventies, zodat deze voldoende verantwoord worden (Brug, Assema & Lechner, 2012). In hoeverre een voorlichting, met betrekking tot preventie, succesvol is, hangt af van de mate waarin inzicht wordt geworven in het tot stand komen van gedrag (Klandermans & Seydel, 2000).

Het ASE-model is een model dat inzicht geeft in hoe gedrag tot stand komt (De Vries, Dijkstra & Kuhlman, 1988, 1995). Daarnaast is het ASE-model een veel gebruikt model als het gaat om preventieve voorlichtingen. Zo wordt het model onder andere ingezet bij thematische ouderavonden (Bovens, 2013). Vandaar dat de onderzoekers ervoor gekozen hebben de vragenlijst door middel van het ASE-model vorm te geven (*zie bijlage 6 voor de uitgewerkte vragenlijsten*).

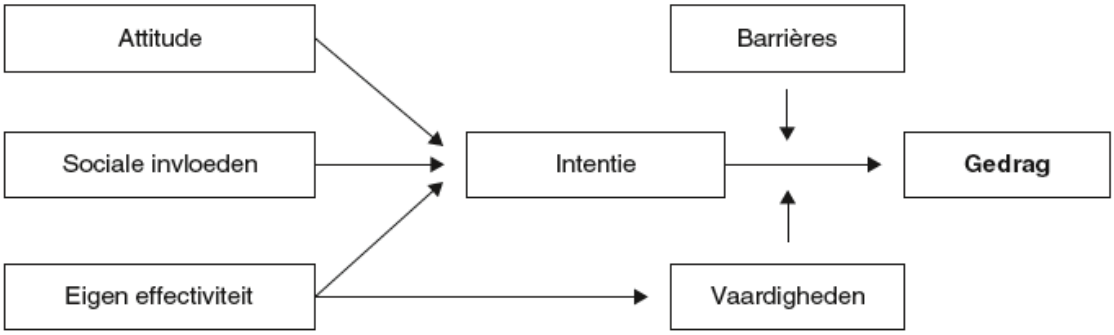

Figuur 1 ASE-model

Het ASE-model bestaat uit drie factoren waarin de interviewvragen worden onderverdeeld. De onderdelen bestaan uit: attitude, sociale invloeden en eigen effectiviteitsverwachting. Attitude is de eigen opvattingen, sociale invloeden betreft de invloeden vanuit de omgeving van de persoon. Eigen effectiviteitsverwachting is de inschatting van eigen mogelijkheden om het gedrag uit te voeren. Deze factoren bepalen de intentie tot het vertonen van bepaald gedrag. Het gedrag komt niet tot stand als er belemmeringen bestaan of als er niet voldoende vaardigheden zijn om het gedrag uit te voeren. In dit onderzoek wordt geen rekening gehouden met barrières en vaardigheden, omdat zoals eerder benoemd preventievoorlichtingen zich richt op attitude, sociale invloeden en eigen effectiviteit (Bovens, R., 2013).

Deze drie factoren zijn als onderwerpen gebruikt in de vragenlijsten. 'Ik dacht het niet!' is toegevoegd aan de onderwerpen en wordt als eerst benoemd op de vragenlijst. Bij dit onderwerp konden de onderzoekers ingaan op de algemene ervaring die deelnemers hadden na afloop van 'Ik dacht het niet!'

3.3.2 Jongeren en ouders

"Wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'" is de eerste deelvraag. De tweede deelvraag is: "Wat ervaren jongeren die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'"

De volgende items zijn verwerkt in het meetinstrument bij het onderwerp 'Ik dacht het niet!': er is gevraagd naar *doelstelling*, *beleving en meerwaarde* om in kaart te brengen of deze items gevolgen hebben voor de uit eindelijke ervaringen van 'Ik dacht het niet!'. Het item *meerwaarde* is toegevoegd, omdat uit onderzoek blijkt dat het betrekken van ouders bij een preventie effectiever is dan jongeren alleen (Koning, et al, 2006). Het item *motivatie* wordt alleen gevraagd aan ouders, omdat de ouders op eigen initiatief op de ouderavond kunnen komen. Om de attitude van ouders en jongeren in beeld te brengen is er gevraagd naar het volgende item: *opvatting.* Hiermee wordt duidelijk hoe ouders en jongeren denken over genotmiddelengebruik. Bij jongeren is daarnaast gevraagd naar wat ze hebben geleerd over genotmiddelen. Aan de vragenlijst voor ouders is het item: *rolmodel* toegevoegd. Met deze informatie wordt duidelijk hoe de opvatting overgebracht wordt naar hun kinderen. De opvatting van ouders is van grote invloed op het uit eindelijke gedrag van jongeren (Vonk, 2013).

Bij het derde onderwerp, sociale invloeden, past het item: *opvatting van anderen.* Hiermee is onderzocht waar de attitude mede op gebaseerd is.

Dit item bij jongeren bestaat uit het *gebruik omgeving* en *groepsdruk*. Het laatste, vierde onderwerp van de vragenlijst, is eigen-effectiviteitsverwachting. Het item dat hier bijpast is: *beïnvloeding gedrag.* Door hiernaar te vragen wordt duidelijk, of ouders en jongeren daadwerkelijk iets denken te gaan doen met de inhoud van 'Ik dacht het niet!'.

3.3.3 Docenten

"Hoe ervaren docenten 'Ik dacht het niet!'" is de derde deelvraag. Bij het onderwerp 'Ik dacht het niet!' wordt er gevraagd naar de items *beleving* en *meerwaarde*. Hiermee wordt duidelijk welke rol docenten hadden tijdens de preventieaanpak. Om de attitude van de docenten in beeld te brengen is er gevraagd naar het volgende items: *opvatting en rolmodel.* Gevraagd wordt naar de visie m.b.t. genotmiddelengebruik en of docenten kennis hebben van de rol die zij hebben als het gaat om genotmiddelengebruik bij jongeren. Het derde onderwerp, sociale invloeden, betreft het item: *opvatting van anderen*. Enerzijds wordt gekeken of de docenten zicht hebben op wat voor invloed 'Ik dacht het niet!' heeft op de klas en of zij (bijvoorbeeld via leerlingen) horen of ouders er iets mee doen. Anderzijds wordt gekeken wat is er in het team gebeurt na 'Ik dacht het niet!'. Dit is van invloed op de rol van de individuele docent. Het laatste onderwerp, eigen-effectiviteitsverwachting, bestaat uit het item: *beïnvloeding gedrag.* Door docenten te vragen of zij hun rol anders zien naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' kan opgemaakt worden wat de invloed is geweest van 'Ik dacht het niet!'

3.3.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Doordat er gebruik gemaakt is van semigestructureerde interviews is er getracht een hogere mate van betrouwbaarheid te bereiken. Op deze manier hebben de vragen dezelfde opbouw en is de vraag dus op dezelfde manier gesteld. Wel is er ruimte gelaten voor de mogelijkheid om door te vragen. Daarnaast is het belangrijk voor dit onderzoek dat de ouders apart van hun kinderen werden geïnterviewd, zodat ze zich niet door elkaar konden laten beïnvloeden bij het beantwoorden van de vragen (Verhoeven, 2011). De ouders zijn als eerste geïnterviewd, zodat jongeren niet bang hoefden te zijn dat de antwoorden zouden worden doorgespeeld aan de ouders. Tijdens alle interviews waren beide onderzoekers aanwezig. De rollen van de interviewer en notulist werden per interview afgewisseld. De notulist hield zich alleen bezig met het noteren van de antwoorden. Na het interview was er nog wel de mogelijkheid voor de notulist een vraag te stellen. Alle interviews zijn opgenomen waardoor de interviews letterlijk uitgeschreven konden worden. Voorafgaand aan het interview is toestemming gevraagd aan de respondenten voor het opnemen van de interviews. Daarnaast is nadrukkelijk vermeld dat de privacy gewaarborgd wordt, doordat geen persoonsgegevens vermeld worden.

Validiteit heeft te maken met de consensus (de overeenstemming) van de verzamelde gegevens. De validiteit van de gegevens is vergroot doordat de onderzoekers triangulatie hebben aangebracht. Er is vanuit drie verschillende perspectieven informatie verzameld over de invloed van 'Ik dacht het niet!' (Migchelbrink, 2013).

Daarnaast hebben de onderzoekers rekening gehouden met sociaalwenselijke antwoorden van de respondenten. Bij alle drie de interviews wordt er geëindigd met een herhalingsvraag over of er uiteindelijk iets veranderd is naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'.

3.4 Analyse

Van de ruwe data *(zie bijlage 7)* zijn allereerst niet relevante antwoorden geschrapt. Niet relevante antwoorden hadden geen betrekking op de items. Relevante antwoorden zijn teruggebracht naar de essentie van de vraag. Dit vormden uit eindelijk de fragmenten. Vervolgens zijn deze fragmenten gelabeld. Achter de labels is de frequentie toegevoegd dat aangeeft hoe vaak het label voorkomt. Deze zijn vervolgens weer ondergebracht in items en als laatste gekoppeld aan de onderwerpen (Baarda, 2009).

3.5 Financiële kaders

Omdat de opdrachtgevers en de betrokkenen allen belang hadden bij dit onderzoek, waren er geen vooraf vastgestelde financiële kaders. Wel is duidelijk geworden dat dit onderzoek ongeveer dertig uur per opdrachtgever in beslag heeft genomen. Deze uren zaten bij de opdrachtgevers in het takenpakket. In deze uren zit ook de voorbereiding van het onderzoek. De opdrachtgevers hebben namelijk geïnventariseerd hoe het onderzoek eruit moest komen te zien en wat hier voor nodig was. Daarnaast hebben de opdrachtgevers tijdens het onderzoek vaak contact gehad onderling over de status van het onderzoek. Deze feedback werd dan weer teruggekoppeld in afspraken met de onderzoekers binnen dit onderzoek.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste uitkomsten beschreven. De resultaten worden per respondentengroep beschreven namelijk: ouders, jongeren en docenten. Allereerst volgt in paragraaf 4.1 een overzicht van de beschrijvende gegevens van ouders en jongeren. Dit betreffen gegevens over het genotmiddelengebruik van ouders en jongeren. Hierna volgt nogmaals de deelvraag per respondentengroep. Daarna zijn de resultaten van de ouders, jongeren en docenten middels een tabel beschreven. In paragraaf 4.2 staan de resultaten van ouders beschreven die antwoord geven op de deelvraag: "Wat ervaren ouders die deelnemen 'Ik dacht het niet!'? De resultaten van de deelvraag: "Wat ervaren jongeren die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!' staan beschreven in paragraaf 4.3. Tot slot worden de resultaten van de deelvraag: "Hoe ervaren docenten 'Ik dacht het niet'?" beschreven.

Deze resultaten worden doormiddel van tabel weergegeven. In de eerste kolom staat dikgedrukt het onderwerp met hieronder de betreffende items. In de tweede kolom staat het label, oftewel de resultaten. De labels zijn eventueel uitgesplitst in onderdelen die naar voren zijn gekomen tijdens de interviews. Het getal achter het label betekent de frequentie, hoe vaak dit label naar voren gekomen is. Het label met de hoogste frequentie wordt als eerste benoemd. In de derde kolom staat per item een uitspraak die afkomstig zijn van de respondenten.
De uitkomsten dragen bij aan het antwoorden van de hoofdvraag: "Wat is de invloed van 'Ik dacht het niet!'?"

4.1 Beschrijvende gegevens

Ouder	**M/V**	**Jongere** (14 jaar)	**J/M**
1. Drinkt af en toe	Vrouw	2. Drinkt en rookt af en toe	Meisje
3. Rookt en drinkt	Man	4. Rookt af en toe en drinkt	Meisje
5. Rookt	Vrouw	6. Rookt, neemt wel eens een drankje	Jongen
7. Drinkt	Vrouw	8. Drinkt en rookt niet	Jongen
9. Drinkt af en toe	Vrouw	10. Drinkt en rookt niet	Jongen

Tabel 4.1 beschrijvende gegevens

4.2 Ouders

"Wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet?'"

Onderwerp en item	Label	Uitspraak
'Ik dacht het niet!'		
Doelstelling	Bewust maken (3) Informatie overbrengen (2)	*"Om iedereen ervan bewust te maken dat jongeren op die leeftijd daar gewoon al mee bezig zijn."*
Beleving	Leerzaam (2) Leuk (2) Niet belerend (1)	*"Ik vond het heel erg leuk, dat stukje die ze deden was zo herkenbaar, zo doen pubers gewoon!"*
Meerwaarde	Betrokken bij school (4) Rollenspel herkenbaar (3)	*"De rollenspelen, want dat vond ik gewoon heel erg leuk en heel herkenbaar. Ze zetten het precies zo neer zoals het is. Ik kan mij de rol van die moeder heel goed voorstellen."*
Motivatie	Verkrijgen informatie (2) Betrokken (2) Belangrijk onderwerp (1)	*"Ik wil betrokken blijven bij wat de kinderen en de school doen."*
Attitude		
Opvatting	Alcohol met mate (1) Tegen alcohol- en drugsgebruik (1) Leuk, gezellig en lekker (1) Tegen roken en drugs (1) Geen voorstander genotmiddelen (1)	*"Ik rook en ik drink wel eens een biertje. Het is leuk, gezellig en lekker."*
Rolmodel		
Invloed	Mogelijk invloed (3)	*"Ik hoop natuurlijk dat ik veel invloed heb, maar ik weet het niet."*
Regels	Geen regels (2) Afkeuring laten blijken (2) Verbieden heeft geen zin (1) Beloning (1)	*"Ik heb niet heel bewust regels."*
Sociale invloeden		
Opvatting van anderen	Verslaafd familielid (3) Opgegroeid zonder genotmiddelen (2)	*"Mijn vader is op jonge leeftijd overleden, hij was alcoholverslaafd"*
Eigen-effectiviteitsverwachting		
Beïnvloeding gedrag	Bijdrage gehad (4) Aanleiding situatie (3)	*"Het bellen naar ouders, dat doe ik nu wel. Eerst dacht ik dat onze regels bij andere ouders niet van invloed waren."*
	Besproken Gezin (4)	*"Ik heb het wel besproken met mijn dochter. Ook nog met de oudste dochter van mijn vriendin."*

Tabel 4.2 resultaten ouders (n=5)

4.3 Jongeren

"Wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet?'"

Onderwerp en item	Label	Uitspraak
'Ik dacht het niet'		
Doelstelling	Genotmiddelen (2) Groepsdruk (1) Genotmiddelen en groepsdruk (1) Drama les geven (1)	*"Om te laten zien dat je voor jezelf op moet komen en durven nee zeggen."*
Beleving	Leuk (5)	*"Informatief. Het was ook gewoon gezellig en leuk voor een workshop zijnde."*
Meerwaarde	Praktijk en theorie (1) Actief bezig zijn (1) Leren van anderen (1) Leuker dan een gewone les (1) Informatie op een leuke manier (1)	*"Ik heb meer verhalen gehoord dan dat ik normaal van klasgenoten hoor."*
Attitude		
Opvatting	Goed nadenken (2) Zelf bepalen (1) Troep (1) Vroeger deden ze het ook (1)	*"Ik vind het niet erg als je het gebruikt, zolang je er maar mee oppast wat, met wie, waar en hoeveel je gebruikt."*
Bijdrage 'Ik dacht het niet!'	Risico's alcohol en drugs (2) Bewust en gevolgen (1) Stoffen sigaretten (1)	*"Wat schadelijk is en de gevolgen. Wist ik ook wel een beetje, maar dan hoor je toch weer nieuwe dingen."*
Sociale invloeden		
Opvatting van anderen *Gebruik omgeving*	Vrienden (5) Thuis (5)	*"Vrienden van mij die hebben dat ook weleens gebruikt, je moet er gewoon goed voor oppassen."*
	Groepsdruk Zelf weten (5) Invloed omgeving (1)	*"Dat moeten ze zelf weten. Als zij hun longen willen verpesten moeten ze dat doen. Dat is hun eigen keus."*
Eigen-effectiviteitsverwachting		
Beïnvloeding gedrag	*Interventie* Nee zeggen makkelijk (3) Nee-zeggen moeilijk (2)	*"Het komt wel voor dat ze me sigaretten aanbieden, dan zeg ik gewoon nee."*
	Besproken Gezin (1) Klasgenoot (1) Vrienden (1)	*"Het ging erover dat het heel gezellig was en over dingen die ik nog niet wist en die hun nog niet wisten."*

Tabel 4.3 resultaten jongeren (n=5)

4.4 Docenten

"Hoe ervaren docenten 'Ik dacht het niet!'?"

Onderwerp en item	Label	Uitspraak
'Ik dacht het niet!'		
Beleving	Leuk (3)	"Ze zijn er op een andere manier mee bezig"
Meerwaarde	Ouders betrokken (2) Duidelijk welke jongeren gebruiken (1) Geeft gesprekstof (1) Andere invulling (1)	*"De leerlingen en de ouders worden bewust van dit soort dingen. Het geeft gesprekstof voor thuis."*
Attitude		
Opvatting	Vanaf 16 jaar moet kunnen (3) Stiekem bij verbieden (2)	*"Tweedejaars zijn nog te jong voor genotmiddelen. Als ze zestien zijn wordt het anders, dan gaan ze ook op stap."*
Rolmodel	Bespreekbaar maken (3)	*"Je moet het vooral blijven bespreken en niet uit de weg gaan."*
Sociale invloeden		
Opvatting van anderen	*Klas* Moeilijk te zeggen of er wat is veranderd (2)	*"Lastig te zeggen. Er zijn wel twee gestopt met roken maar of dat nu naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' is, weet ik niet."*
	Team Collega's vonden het leuk (3) Lage opkomst jammer (1)	*"Collega's vonden het heel leuk om te zien hoe die kinderen dat theater deden."*
Eigen-effectiviteitsverwachting		
	Besproken In de klas (2)	*"De inhoud, vonden ze stom maar dat is ook de leeftijd hoor."*
Beïnvloeding gedrag	Wel meegenomen (1) Wil het meenemen (1)	*"Ja, ik haal het wel eens aan. Zoals bijvoorbeeld met de Nederlandse les, hoe kun je 'Ik dacht het niet! uitspreken. Verlegen of streng."*

Tabel 4.4 resultaten docenten (n=3)

Hoofdstuk 5 Discussie en conclusie

Allereerst volgt in paragraaf 5.1 een reflectie op dit onderzoek. In paragraaf 5.2 staat de discussie centraal waarin wordt ingegaan op de belangrijkste uitkomsten die bijdragen aan het beantwoorden van de deelvragen van ouders, jongeren docenten. Tot slot worden in 5.3 de conclusies beschreven waarin antwoord is gegeven op de onderzoeksvraag: "wat is de invloed van 'Ik dacht het niet!' Daarnaast wordt in deze paragraaf beschreven wat deze conclusies betekenen in relatie tot de cliënt, werkveld en maatschappelijke ontwikkelingen.

5.1 Reflectie op onderzoek

Tijdens de reflectie op dit onderzoek wordt een kritische beschouwing van dit onderzoek gegeven over het onderzoeksproces en het persoonlijk handelen. Daarnaast wordt hierbij ingegaan op hoe dit van invloed is op de validiteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid van dit onderzoek.

5.1.1 Onderzoeksproces

Er waren in dit onderzoek vier betrokkenen waarmee overleg plaatsvond over de voortgang van het onderzoek. Het was een meerwaarde om regelmatig verschillende feedback te ontvangen over de inhoud van het onderzoek en welke richting het onderzoek uit moest. Echter zorgde dit soms ook wel voor verwarring. Enerzijds moest dit een heel open onderzoek worden, waardoor duidelijk werd wat er allemaal gebeurt naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' (de ervaringen). Daarnaast was het ook interessant te weten wat er gebeurt nadat 'Ik dacht het niet!' heeft plaatsgevonden (de invloed). Al deze elementen zijn in dit onderzoek uit eindelijk opgenomen en er is daarom veel informatie verzameld. Het was achteraf gezien misschien toch beter geweest om op één element te richten. Op deze manier kon er op een bepaald element meer verdieping worden aangericht. Deze diepgang zit er nu minder wat ten koste kan gaan van de bruikbaarheid van dit onderzoek.

Er hebben in totaal vijf ouders, vijf jongeren en drie docenten deelgenomen aan dit onderzoek. Meer respondenten waren niet haalbaar in verband met de bereidbaarheid van de respondenten om mee te werken aan dit onderzoek. Ondanks dat dit een explorerend onderzoek is, waarin een bepaald beeld gegeven wordt, was het mooier geweest als er meer respondenten waren meegenomen in dit onderzoek. Door meer respondenten te benaderen was er waarschijnlijk meer consensus bereikt in antwoorden. Uit dit onderzoek is gebleken dat sommige antwoorden toch heel verschillende waren. Daarnaast was het een meerwaarde geweest als in dit onderzoek verschillende klassen meegenomen werden, zodat de resultaten vergeleken konden worden.

Meetinstrument

In overleg met de opdrachtgevers is het meetinstrument op basis van de literatuur vormgegeven. Er is in het onderzoek gebruikgemaakt van het ASE-model. Dit zorgde voor structuur tijdens het ontwerpen van het meetinstrument. Zoals beschreven in hoofdstuk 3 methode, is dit een veelgebruikt model tijdens onderzoeken, gebaseerd op de literatuur. Dit maakt het doen van uitspraken betrouwbaarder. Echter doordat het model uitgaat van verschillende factoren die van invloed zijn op gedragsverandering, is het meetinstrument minder open.
Gesteld zou kunnen worden dat het ASE-model maar een deel van ervaringen, waar naar gezocht werd in de praktijkdeelvragen, in kaart heeft gebracht.

Daarnaast is het ASE-model toegepast op zowel ouders al docenten, terwijl dit achteraf op jongeren alleen voldoende was. Deze vragen dragen wel bij aan een zo groot mogelijk beeld, maar niet alle vragen beantwoorden uiteindelijk de deelvragen. Een deel van de resultaten zullen daarom niet beschreven worden in de discussie. Echter zijn het wel bruikbare resultaten die meegenomen kunnen worden in de conclusie en in hoofdstuk 6 de aanbevelingen.

5.1.3 Persoonlijk handelen

Verder zijn tijdens de interviews de begrippen: ouderavond, workshop en 'Ik dacht het niet!' regelmatig door elkaar gebruikt. Het is de vraag in hoeverre voor de respondenten duidelijk was wat hiermee bedoeld werd. Een enkele keer is dit wel uitgelegd tijdens het interview, maar hier had beter onderscheid in gemaakt moeten worden, omdat dit van invloed kan zijn op de validiteit van dit onderzoek.

Het idee achter 'Ik dacht het niet!' is dat het op alle drie de soorten genotmiddelen effect kan hebben. Tijdens de interviews is dan ook het begrip genotmiddelen gebruikt. Aan van het interview is dit begrip wel uitgelegd, maar alle respondentgroepen hadden een eigen invulling over welke genotmiddelen ben hen van toepassing waren. Echter is lastiger uitspraken te doen over de losse genotmiddelen: alcohol, roken en drugs. In het theoretisch kader werden de genotmiddelen vaak wel los gezien, omdat er weinig informatie beschikbaar was over onderzoek naar genotmiddelen samengenomen. Dit maakt het lastiger uitspraken over genotmiddelen te generaliseren.

5.2 Discussie

In de discussie worden de belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek per deelvraag beschreven. Daarnaast worden deze uitkomsten vergeleken met de literatuur uit het theoretisch kader. Als eerst volgen de uitkomsten van ouders, daarna de uitkomsten van de jongeren en tot slot van de uitkomsten van de docenten.

Wat ervaren ouders die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!

Ouders benoemden de ouderavond als leerzaam, leuk en niet belerend. De meerwaarde van de ouderavond zat volgens ouders in het betrokken zijn bij school en daarnaast de herkenbaarheid van de rollenspelen. In het onderzoek van GGD Hollands Noorden (2011) kwamen dezelfde uitkomsten naar voren. Ook deze ouders waardeerden de ouderavond en vonden de scènes die gespeeld werden erg herkenbaar. De betrokkenheid van ouders is een belangrijk element bij de effectiviteit van een preventieaanpak onder jongeren (Koning, et al., 2009).

Bijna alle ouders gaven elementen vanuit de ouderavond meegenomen te hebben. Ouders benoemden vooral dat dit aan bod kwam naar aanleiding van een situatie waarin hun kind te maken had met genotmiddelen. Daarnaast gaven bijna alle ouders aan de ouderavond besproken te hebben in het gezin. Dit ging dan vooral over de informatie over genotmiddelen wat verteld is tijdens de ouderavond. Echter is de opvatting van ouders wat betreft genotmiddelen over het algemeen positief. Ridder (2006) stelt dat de manier waarop met waarden en normen wordt omgegaan bepalend is in hoeverre onderwerpen met betrekking tot genotmiddelen gesproken kan worden. Wanneer ouders dit bespreekbaar houden en hun opvatting hierover duidelijk maken is er een kans dat de jongeren dit overnemen.

Wat ervaren jongeren die deelnemen aan 'Ik dacht het niet!'?

Alle jongeren gaven aan dat ze de workshop leuk vonden. De meerwaarde van de workshop werd door de jongeren allemaal anders benoemd. Jongeren benoemden bijvoorbeeld het actief bezig als meerwaarde en leuker dan een gewone les.
Volgens Safer & Harding (2003) helpt theatereducatie de motivatie en betrokkenheid van jongeren te vergroten. Daarnaast benoemde een jongere het leren van verhalen van anderen als meerwaarde. Waargebeurde verhalen tijdens theatereducatie raken de jongeren en het motiveert de jongeren als zij zich kunnen verplaatsen in de situatie (Gutmann, 2008).

Bijna alle jongeren geven aan dat zij meer te weten zijn gekomen over genotmiddelen door de workshop. De jongeren benoemen dat ze meer te weten zijn gekomen over de risico's, meer bewust zijn van de gevolgen en meer weten over de stoffen in sigaretten. In het onderzoek van Cheadle et al. (2012) komt naar voren dat kennis toeneemt door theatereducatie.
Uit de resultaten komt naar voren dat drie jongeren 'Ik dacht het niet!' besproken hebben. Deze jongeren geven aan dit met verschillende mensen besproken te hebben. Een jongeren gaf aan het in het gezin besproken te hebben. Echter blijkt uit de uitkomsten van de ouders dat er meer ouders het besproken hebben met hun kinderen. Een jongere heeft het met een klasgenoot besproken en één jongere met een vriend. Het blijkt dat dat het bespreken hiervan vooral over de workshop zelf ging.

In de literatuur is naar voren gekomen dat jongeren elkaar ook positief kunnen beïnvloeden (Nas, 2005). Aangezien alle jongeren de workshop als leuk hebben ervaren is het waarschijnlijk dat hier ook positief ook gesproken werd onderling.

Als laatste is opvallend dat jongeren zeggen niets anders te doen naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' Het lijkt erop dat 'Ik dacht het niet' wel bijdraagt aan bepaalde elementen maar uit eindelijk het gedrag niet veranderd. Jongeren geven namelijk over het algemeen aan wel eens genotmiddelen te gebruiken. In het onderzoek van Koning et al. (2009) komt naar voren dat preventieaanpakken het effectiefst zijn wanneer het aangeboden wordt vooraf aan het drinken.

Hoe ervaren docenten 'Ik dacht het niet!'?"

Alle docenten hebben 'Ik dacht het niet!' als leuk ervaren. Het betrekken van ouders werd twee keer benoemd. Daarnaast vonden docenten het een meerwaarde dat duidelijk werd welke jongeren genotmiddelen gebruiken. Daarnaast geeft het volgens docenten gespreksstof en een leuke invulling van de les is. Twee docenten hebben het besproken in de klas. Dit ging dan vooral over hoe 'Ik dacht het niet!' ervaren is door de jongeren. Een docent geeft aan het meegenomen te hebben in haar les en een docent wil het meenemen. Ze zien hun rol als docent, als het gaat om genotmiddelen, als het onderwerp bespreekbaar maken met de jongeren. Echter is de opvatting van docenten dat een drankje vanaf zestien jaar moet kunnen. Volgens het onderzoek van Timmerman (2009) lijken leerlingen liever voorlichting te krijgen van docenten dan van hun ouders. Hierin is wel de opvatting van de docent over genotmiddelen van belang, goedkeuring tegenover genotmiddelen van docenten, kan het effect hebben dat leerlingen deze opvatting overnemen (De gezonde school en genotmiddelen, z.j.).

5.3 Conclusie

In de conclusie wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag: "Wat is de invloed van 'Ik dacht het niet!'?" Daarnaast wordt er ingegaan op wat de betekenis is van deze conclusies in relatie tot de cliënt, het werkveld en de maatschappelijke ontwikkelingen.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat bij zowel ouders, jongeren als docenten wat gebeurt naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'. Deze conclusie wordt dan ook weer per respondentgroep beschreven.

Ouders

Hoewel ouders denken weinig invloed te hebben op hun kinderen, kan geconcludeerd worden dat zij wel degelijk elementen meenemen vanuit 'Ik dacht het niet!' Het lijkt dat ouders zich niet bewust van zijn van hun invloed. Door de terughoudende houding van ouders zou het kunnen dat jongeren eerder genotmiddelen gaan gebruiken. Uit dit onderzoek naar voren dat 'Ik dacht het niet!' ouders handvaten voor in de opvoeding biedt. Wanneer zich situaties voordoen waarin zij te maken hebben met genotmiddelen bij hun kinderen zullen zij elementen uit 'Ik dacht het niet' gebruiken. De attitude lijkt bijna niet vergroot te worden bij de ouders. Het is dan ook waarschijnlijk dat dit effect teweeg wordt gebracht door de rollenspelen die gedaan worden door de dramadocenten. Ouders kunnen zich verplaatsen in deze rollenspelen en nemen daarom gemakkelijker elementen hieruit mee en gebruiken dit op het moment dat zij zelf tegen dergelijke situaties aanlopen bij hun kind(eren). Daarnaast zorgt 'Ik dacht het niet!' voor gespreksstof in het gezin, waarin vooral informatie vanuit de ouderavond meegenomen wordt.

Jongeren

De kennis over de risico's van genotmiddelen bij jongeren wordt aanzienlijk vergroot. 'Ik dacht het niet!' is een goede manier om jongeren elementen aan te leren en is daarnaast een uitstekende manier om een les in te vullen, jongeren beleven er erg veel plezier aan. De ondervraagde jongeren gebruiken over het algemeen al genotmiddelen, het is daarom moeilijker deze jongeren te benaderen, omdat preventieaanpakken effectiever zijn als het vooraf aan het drinken gegeven wordt. Daarnaast lijkt het erop dat door de sociale invloeden van de jongeren, vrienden en docenten, dit gedrag mede veroorzaakt wordt. Ondanks dat de leeftijd om alcohol te kopen naar achttien jaar gegaan is, blijkt uit dit onderzoek dat jongeren hier al wel mee in aanraking komen. Het lijkt er dan ook op dat, buiten vernieuwende regelgeving om, het noodzakelijk is dergelijke preventieaanpakken aan te bieden en meer aandacht te besteden aan de omgevingsinvloeden (het systeem).

Docenten

Docenten zijn van plan 'Ik dacht het niet!' mee te nemen in de lessen of doen dit zelfs al. Aangezien docenten een belangrijke rol lijken in te nemen bij voorlichting over genotmiddelengebruik bij jongeren, is dit een positieve uitkomst. De opvatting over genotmiddelen vanuit docenten behoeft dan wel aanpassing. Wanneer docenten de preventieaanpak bespreken gaat dit vooral over de inhoud van de aanpak. Uit dit onderzoek blijkt dat de jongeren erg positief zijn over de aanpak, het lijkt dan ook belangrijker het onderwerp genotmiddelen en groepsdruk na te bespreken.

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk volgen op basis van de uitkomsten in dit onderzoek aanbevelingen die kunnen worden gebruikt in de praktijk. Per paragraaf volgen verschillende aanbevelingen en is omgeschreven hoe deze aanbevelingen uit te voeren zijn. Er zijn aanbevelingen gegeven om de preventieaanpak heen, maar ook een aanbeveling voor de uitvoering van de preventieaanpak. Daarnaast wordt een aanbeveling gegeven voor mogelijk vervolgonderzoek.

Docenten

Het is aan te raden docenten een belangrijker rol te geven binnen de preventieaanpak. De omgeving van de jongere is namelijk erg belangrijk, het is goed om dit nog meer mee te nemen tijdens 'Ik dacht het niet!'.
Wanneer docenten het meenemen in de lessen, wat erop lijkt dat ze dit gaan doen, is het belangrijk dat de opvatting van docenten beïnvloed wordt. Er zijn verschillende manieren waarop dit bewerkstelligd kan worden:

Voorlichting

De rol van docenten zou benadrukt kunnen worden middels een voorlichting vooraf aan de preventieaanpak kunnen zijn. Een medewerker van bijvoorbeeld theater Smoar zou hierin de rol van docenten duidelijk kunnen benadrukken en uitleggen waarom dit zo belangrijk is. Een schoolmaatschappelijk werker zou hier ook een rol in kunnen spelen, door uit te leggen wat systeemgericht werken inhoudt en waarom het zo belangrijk op een systematische manier de jongeren te benaderen. Ook hierin is belangrijk dat de benadrukt wordt hoe essentieel de opvatting van docenten is als het gaat om genotmiddelen. Daarnaast is het van belang dat docenten instructie krijgen over hoe zij het gesprek na de preventieaanpak in hun klas kunnen aanpakken, zodat hier ook het onderwerp genotmiddelen en groepsdruk ter sprake komt en niet alleen over de inhoud van de preventieaanpak.

Lesmateriaal

Daarnaast is het een goede mogelijkheid om lesmateriaal te laten gebruiken door docenten. Gezonde School en Genotmiddelen bijvoorbeeld heeft zeer geschikt lesmateriaal ontwikkeld waarin het onderwerp genotmiddelen heel mooi aangeboden kan worden aan leerlingen. Daarnaast zou mede hierdoor de opvatting van docenten over genotmiddelen kunnen worden beïnvloed. Een ander voordeel van het inzetten van lesmateriaal is dat de jongeren al voorbereid worden op het onderwerp genotmiddelen en dat dit onderwerp ook behandeld blijft worden. In principe was het doel van 'Ik dacht het niet!' voor de leerlingen duidelijk, maar het lijkt erop dat hoe eerder jongeren leren over het onderwerp, hoe beter.

Uitnodiging

Het zou daarnaast goed zijn dat er vanuit school meer aandacht besteed wordt aan de aankondiging van 'Ik dacht het niet!' vooral aan de ouders. De opkomst was niet verrassend hoog tijdens de ouderavond op de betreffende school. Het is raadzaam de elementen die door ouders werden benoemd als meerwaarde van de ouderavond mee te nemen in de uitnodiging van ouders.

Het benoemen van een rollenspel door dramadocenten, informatie over genotmiddelen, maar ook het optreden van de jongeren tijdens de ouderavond lijken goed elementen te zijn om ouders te motiveren om de ouderavond bij te wonen. Op deze manier kan de ouderopkomst vergroot worden.

'Ik dacht het niet!'

Ouder zijn zich niet bewust van de invloed die zij hebben op hun kinderen als het gaat om genotmiddelen. Het is aan te bevelen dit tijdens de ouderavond meer naar voren te laten komen. Het kan goed zijn dat ouders van te voren weten dat zij wel degelijk wat kunnen veranderen in hun huidige aanpak. Wellicht dat zij dan ook meer het idee krijgen dat ze wel degelijk invloed hebben op hun kinderen als gaat om genotmiddelengebruik. Daarnaast lijkt het goed ouders mee te geven dat hun opvatting, net als die van docenten, erg belangrijk is. Jongeren nemen deze opvatting gauw over. De invloed van ouders zou ook aan de hand van rollenspelen aan bod kunnen komen. Ouders waarderden deze rollenspelen enorm, maar in de huidige ouderavond gaat het vooral over situaties nadat de jongere genotmiddelen heeft gebruikt. Het zou goed zijn situaties mee te nemen waarin ook de opvatting en invloed van ouders naar voren komt.

Vervolgonderzoek

Het is interessant te onderzoeken wat het effect van deze preventieaanpak is op jongeren uit de eerste klas. Zoals eerder uit het theoretisch kader naar voren kwam lijken preventieaanpakken met betrekking tot alcohol beter aan te sluiten bij jongeren als zij nog niet alcohol gebruiken. Dit kan er op duiden dat deze preventieaanpak wellicht effectiever zou uitpakken bij jongeren uit de eerste klas. Het kan dan aan te raden zijn de preventieaanpak zou snel mogelijk aan de start van de het schooljaar in de eerste klas aan te bieden. Hier is echter alleen wel vervolgonderzoek voor nodig om het met dit onderzoek te kunnen vergelijken.

Bibliografie

Arends, J., Beuningen, van, J. (2016). *Meningen van jongeren over alcoholgebruik*. Centraal bureau statistiek.

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

De gezonde school en genotmiddelen (z.j.). *Toolbox DGSG/Educatie/Algemeen*. Geraadpleegd op 9 april 2016, van http://www.dgsg.nl/toolbox-dgsg/educatie/algemeen.

Green, L.W., & Kreuter, M.W. (2005). *Health program planning: An educational and ecological approach*. New York: McGraw-Hill Companies.

Bovens, R., (2013). *Wat elke professional over verslavingspreventie moet weten,* Bohn Stafleu van Loghum.

Brug, J., Assema, P. van & Lechner, L. (2012). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering, een plantmatige aanpak* (8e druk). Van Gorcum Assen.

Cheadle, A., Cahill, C., Schwartz, P.M., Edmiston, J., Davis, L & Robbins, C. (2012). Engaging Youth in Learning about Healthful Eating and Active Living: An Evaluation of Educational Theater Programs.

Crone, E. (2008). *Het puberende brein,* over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie, Amsterdam: Bert Bakker.

GGD Amsterdam. (2012). *Achter de coulissen bij het interactief theater over opvoeding, voeding en bewegen*. Gedownload op 29 april 2016, van http://www.ggd.amsterdam.nl/publish/pages/473214/achter_de_coulissen_bij_interactief_theater.pdf

GGD Hollands Noorden. (2011). *Ouderavond 'Onder Invloed' Resultaten van het evaluatieonderzoek voorjaar 2011*. Gedownload op 29 april 2016, van https://ggdhollandsnoorden.nl/Admin/Public/Download.aspx?file=Files%2FFiles%2Fpublicaties%2FOnderzoeksrapporten+2011%2FFactsheet+evaluatie+pilot+ouderavonden+onder+invloed+sept+2011.pdf

Jagt, N. (2015). *Beroepsprofiel van de maatschappelijk werker.* Utrecht: Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers.

Klandermans, B. & Seydel, E. (2000). *Overtuigen en activeren (4e druk)*. Van Gorcum Assen.

Koning, I.M., Vollebergh, W., Smit, F., Verdurmen, J., Eijnden,van den, R., Bogt, ter, T., Stattin, H., & Engels, R. (2006). *Preventing heavy alcohol use in adolescents (PAS): cluster randomized*

trial of a parent and student intervention offered separately and simultaneously. Addiction, 101, 1669-1678.

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst. (2016). *Kunstvakken in onderbouw en bovenbouw van het voortgezet onderwijs.* Geraadpleegd op 1 mei 2016, van http://www.lkca.nl/voortgezet-onderwijs/kunstvakken-en-ckv.

Lemstra, M., Bennett, N., Nannapaneni, U., Neudorf, C., Warren, L., Kershaw, T. & Scott, C. (2010*). A systematic review of school-based marijuana and alcohol prevention programs targeting adolescents aged 10-15*. Addiction Research and Theory, 18, 84-96.

Malmberg, M. (2014). *Take it or leave it! Prevention and personality in early adolescent substance use.* Radboud Universiteit Nijmegen.

Maslow, A. H. (1943). *A Theory of Human Motivation.* Originally Published in Psychological Review, 50, 370-396.

Migchelbrink, F. (2013). *Handboek praktijkgericht onderzoek. Zorg, welzijn, wonen en werk.* Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Nas, C.N. (2005). *Equiping delinquent male adolescents to think pro-socially*, Journal of Abnormal Child Psychology, 18, p. 231-239.

Novadic Kentron netwerk voor verslavingszorg. (z.d.). *Alcohol, drugs en de hersenen.* Geraadpleegd op 13 april 2016, via url: https://www.novadic-kentron.nl/middelen-enverslaving/gevolgen-alcohol-en-drugs/alcohol-drugs-en-de-hersenen-van-prenataal-tot-hoogbejaard/

Ridder, H. de. (2006). *Jongeren, ouders en drugs.* Apeldoorn: Garant Uitgevers.

Jong, J.D. de, Gemert, F. van. (2010). *Een studie naar het concept groepsdruk*. Ministerie van Justitie.

Quek, L., White, A., Low, C., Brown, J., Dalton, N., Dow, D., Connor, J. P. (2012). Good choices, great future: An applied theatre prevention program to reduce alcohol-related risky behaviours during Schoolies. Drug and Alcohol Review, 897-902.

Rijksoverheid. (z.j.). *Jongeren en alcohol*. Geraadpleegd op 10 maart 2016, van https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/alcohol/inhoud/jongeren-en-alcohol

Safer, L. A. & Harding, C. G. (1993). *Under pressure program: using live theatre to invenstigate adolescent's attitudes and behavior related to drug and alcohol abuse education and prevention*.

Spoth, R. L., Greenberg, M., & Turrisi, R. (2008). *Preventive interventions addressing underage drinking: State of the evidence and steps toward public health impact*. Pediatrics*, 121,* 311-336.

Smit, E., Verdurmen, J., Monshouwer, K., & Bolier, L. (2007). *Jongeren en verslaving – De effectiviteit van behandelinterventies voor jongeren*. Een literatuurstudie en een inventarisatie van behandelaanbod in Nederland. Utrecht: GGZ Nederland/Trimbos-instituut.

Theater Smoar. (2015). *De spiegel van de samenleving*. Geraadpleegd op 28 april 2016, van http://www.theatersmoar.nl/

Timmerman, G. (2009). *Seksuele vorming en de persoonlijkheid van de leraar.* Pedagogiek 29e jaargang, 1, 2009.

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek?* Boom Lemma Uitgevers.

VNN. (2016). *Over VNN.* Geraadpleegd op 25 februari 2016, via url: http://www.vnn.nl/meer-weten-over/over-vnn/

Vries, H. de, Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). *Self-efficacy: the third factor besides attitude and subjective norm as predictor of behavioural intentions*. Health education research 3 (3), 273-82.

Bijlage 1 Begrippenlijst

AWPG: In een academische werkplaats worden ideeën, plannen en beleid gemaakt en bedacht door onderzoekers, studenten, gemeenteambtenaren en beleidsmedewerkers. Zij denken samen na over hoe publieke gezondheid beter, efficiënter maar ook innovatiever kan

Onderzoekspopulatie: Dit zijn de eenheden waarin in het onderzoek uitspraken over gedaan worden. In dit onderzoek zijn dit deelnemers aan 'Ik dacht het niet!' en docenten

Respondenten: Respondenten zijn de mensen uit de onderzoekspopulatie die daadwerkelijk deel hebben genomen aan het onderzoek

Stipulatieve definitie: Definities die speciaal voor bepaald onderzoek gegeven wordt

Theater Smoar: Theater Smoar is actief in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs & het beroepsonderwijs met mooie voorstellingen, uitdagende theaterlessen en prachtige projecten. Ook ontwikkelen wij workshops, optredens en rollenspelen binnen maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven

Triangulatie: Om de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek te vergroten is er gebruik gemaakt van triangulatie. Dit betekent dat er data is verzameld van drie verschillende populaties, namelijk: ouders, jongeren en docenten. Hiermee is de geldigheid van de onderzoeksresultaten

Bijlage 2 Boekingsinformatie

Ik dacht het niet! (Theaterworkshop met jongeren)

LWOO, VSO, Praktijkonderwijs, VMBO, Havo, VWO, MBO en HBO.

Workshop

Tijdens de workshop 'Ik dacht het niet!' maken wij met een klas jongeren een voorstelling over 'groepsdruk'. Wat doe je als jouw vrienden gaan drinken en drugs willen gebruiken? Waarom beginnen ze er eigenlijk mee? En waarom verwachten ze van jou dat je het ook doet?

In deze voorstelling gaan we opzoek naar de redenen van stoer willen zijn en erbij willen horen. Hoe ver ga je om vriendschappen te sluiten en te houden? Waar liggen jouw grenzen? En waarom verwacht je van anderen dat ze hetzelfde doen als jij?

Onderzoek

Tijdens deze dag onderzoeken we met de jongeren de regels en grenzen van vriendschap. We spreken over hun vriendschappen en ervaringen. We bespreken groepsdruk en genotmiddelengebruik. Ook gaan we op zoek naar verschillende manieren om voor jezelf op te blijven komen.

Voorstelling

Het is mogelijk om de voorstelling te presenteren aan jongeren uit andere klassen. Daarnaast kan de voorstelling gespeeld worden voor ouders. Een aanrader om dit te combineren met een informatieve ouderbijeenkomst van Verslavingszorg Noord Nederland!

Speelplek

Op scholen.
Minimale benodigde ruimtes: 2 grote klaslokalen en een presentatieruimte.

Kosten

Theaterworkshop. *Ochtend of middag*	1 klas	€250,00
	2 klassen	€370,00
Theaterworkshop + voorstelling onder schooltijd. *Hele dag.*	1 klas	€500,00
	2 klassen	€650,00
Theaterworkshop + voorstelling in voor ouders + ouderavond met VNN incl. rollenspel	1 klas	€650,00
	2 klassen	€800,00

** Maximale groepsgrootte – 25 leerlingen.*
** De prijzen zijn incl. btw & reiskosten.*
** Wilt u dit project met meerdere tegelijk klassen doen? Vraag ons dan om een offerte op maat.*

Wauw! Goed thema, de leerlingen zijn betrokken bij de voorstelling.
Praktijkschool de Bolster, Groningen

Bron: Theater Smoar, 2016

Bijlage 3 Observatie workshop en ouderavond

1. **De workshop**

   Klas: klas 1 VMBO-basis/kader

   Start 9.00 uur tot 11.15 uur

   De groep bestaat uit 16 leerlingen.

Er wordt gestart in een kring, de ene helft van de kring bestaat uit meiden de andere helft uit jongens. De drama docent zit tussen bij groepen in daar tegen over is een lege ruimte.

De theater docente begint met een verhaal. Ze verteld over een schoolfeest, waar van te voren alcohol werd gedronken dat bewaard werd in de kluisjes. De vrienden van haar dronken meer en dus ging zij zelf ook meer drinken. Er werd steeds op nieuw ingeschonken en zij kon geen 'nee' zeggen. Op een gegeven moment ging ze knock-out, op dat moment waren alleen vrienden in de buurt geen docenten. Er is toen geen hulp gehaald ze kan hier dan ook niks van herinneren. Op een gegeven moment heeft een ouder haar gevonden en vervolgens heeft ze nog twee dagen in coma gelegen.
Tijdens het verhaal van de dramadocente was de groep stil.

De drama docent vraagt; 'Wie drinkt er wel eens?', Je hoeft niet te vertellen als je niet wil.
Ze vraag door: Wat, Hoeveel, Wanneer, weten je ouders er van?

Drama docent vraagt: Wat verwachten jullie van deze workshop?
Drama docent vraagt: Kennen jullie soort gelijke situaties? Ook van mensen die dicht bij je staan?

Drama docent vraagt: Wat doe alcohol met je? Wat nog meer? Er worden ook verduidelijkings vragen gesteld zoals; 'Wat versta je onder dom?'

Drama docent verteld wat alcohol met je doet; je grenzen vervagen, groepsdruk. Geloven jullie het verhaal wat ik verteld heb? Z ou het wel waar kunnen zijn?

Wanneer is een verhaal geloofwaardig?

Drama docent verteld de groep dat het verhaal niet haar eigen persoonlijke verhaal is, maar dat het verhaal wel waargebeurd is. Het is het verhaal van iemand anders.

De groep wordt verdeelt in 3 groepjes, 1 groepje bestaat alleen uit meiden, 1 groepje alleen uit jongens en er is een groepje met 4 meiden en 1 jongen.
Op de grond liggen drie vellen met op elk vel een woord: Roken, groepsdruk en alcohol. De drie groepjes moeten per vel om de buurt woorden opschrijven die bij ze opkomen. Er wordt gebrainstormd. De drama docent wijst aan welk groepje bij welk woord begint. Na 2 á 3 minuten wordt er gewisseld van vel. De drama docent loop rond en verhelderd onderwerpen en stimuleert de groepjes waar niks uitkomt of om tot andere woorden te komen. 'Schrijf op wat er in je op komt'.

Na de opdracht verteld de dramadocent dat de brainstorm poster, s 'avonds bij de ouderavond worden opgehangen. Hierdoor ontstaat veel onduidelijkheid bij de jongeren. De dramadocent verteld hoe het avond programma er uit ziet. Toch blijft het wat onrustig

Dramadocente: 'als ik praat zijn jullie stil, anders gaan jullie uitelkaar'.

De dramadocente gaat alle brainstormposters bij langs en noemt dan op wat er opgeschreven is. 'Is er iemand die nog iets toe wil voegen?'

De groep wordt verdeeld in twee tallen, de meisjes gaan in twee tallen en de jongens ook. Dit komt niet helemaal uit waardoor één jongen en één meisje ook bij elkaar in tweetal komen.
De opdracht is: Vertel elkaar een verhaal wat waar kan zijn of bullshit is. Het verhaal moet of compleet waar zijn of compleet niet waar. De ander mag dan raden of het verhaal waar of niet waar is. Eén van de volgenden onderwerpen moeten er in het verhaal zitten: alcohol, roken, drugs, groepsdruk, ouders, school.

De tweetallen gaan elkaar verhalen vertellen en de dramadocente loopt bij elk groepje even langs. Wanneer iedereen een verhaal aan de ander heeft verteld komt de groep terug in de kring.
Dramadocente: 'Is er iemand die zijn graag zijn verhaal wil vertellen?', 'Waar heeft het mee te maken?'

(*De docent van de klas is het lokaal uitgelopen, dit veroorzaakt onrust bij de groep, er wordt minder goed geluisterd en er wordt dan ook iemand de klas uitgestuurd)*

Dramadocente: Waarom is een verhaal wel of niet geloofwaardig? 'Wie wil vanavond een verhaal vertellen dat wel of niet waar is?'

(wij stellen ons voor op verzoek van de groep)

Eén iemand wil 's avonds wel een verhaal vertellen.

Dramadocente; 'Kennen jullie tableaus? Tableau is een vorm van theater, je beeld een stilstaand beeld uit. Je staat dus ook echt stil'. Dramadocente doet er twee voor. Ze verteld dat ze een houthakker gaat na doen. De eerste keer staat ze helemaal stil de tweede keer beweegt ze. De klas geeft aan dat het eerste voorbeeld het goede voorbeeld is. De groep mag gaan staan en moet gaan uitbeelden wat de dramadocente zegt. Ze telt af van 3, 2, 1, 0. Iedereen doet mee, meisjes bij elkaar en de jongens bij elkaar. Er worden 5 situaties uitgebeeld.
- grootste feest ooit gegeven, iedereen heeft lol!
- feest grote flop, iedereen staat chagrijnig om zich heen te kijken.
- feest eindigt in grootste vechtpartij ooit.
- feest jongeren verstoord door bezorgde ouders
- Iedereen stomdronken op schoolfeest, docenten totaal in paniek.

De dramadocenten verteld dat deze opdracht herhaald zal worden tijdens de ouderavond.

Dramadocente: Het woordenspel gaan we nu doen, hierbij gaan twee groepen tegen elkaar strijden. Ik noem een vraag en jullie moeten om de buurt een woord noemen wat daar mee te

maken heeft. Geef je een verkeerd of geen antwoord binnen 5 seconden, krijg je een straf punt. De jongens gaan tegen de meiden. Er wordt een muntje op gegooid om te bepalen wie mag beginnen.
- Wat zijn de voordelen van alcohol drinken?
- Wat zijn de nadelen van alcohol drinken?
- Wat zijn de voordelen van roken?

Dramadocente: 'Vanavond doen we dit ook met de ouders maar dan alleen over alcohol.'

Dramadocente: 'Is het lichaam van een meisje hetzelfde als van een jongen?', 'Wie wordt er eerder dronken?'
'Alcohol is verboden onder de 18, waarom mag je geen alcohol mee, waarom mag het niet voor je 18e?'
Voor je 18e kiezen de ouders voor je, daarna mag jezelf kiezen.

(Na de pauze van 15 minuten komt er een nieuwe leerling binnen, na de pauze heeft een andere docent plaats genomen achter de computer)

Dramadocente: 'Wie heeft er weleens geprobeerd zelf iets te kopen?' De dramadocente verteld een verhaal over het niet mee krijgen van alcohol of sigaretten.
'Heeft iemand wel eens mee gemaakt dat iemand anders alcohol of sigaretten door iemand anders heeft laten halen, omdat diegene nog geen 18 was?'
'Is hier op school ook een rook beleid? Wat gebeurt er als je het wel doet?'
'Wat vinden niet rokers als je over het plein loopt en er wordt gerookt?'

Vraag van de docent(achter de pc): 'Als je af en toe rookt ben je dan een roker?' hierdoor ontstaat een kleine discussie.

Tableaus in kleine groepen
De klas wordt verdeeld in 4 groepen.
De jongens laten via een stil staand beeld zien wat de voordelen van alcohol zijn.
De meiden laten via een stil staand beeld zien wat de nadelen van alcohol zijn.

Dramadocente: 'We gaan een tableau wedstrijd doen, 1 groepje laat het tableau zien, de andere groepjes moeten deze zo goed mogelijk na doen. Het groepje wat heeft laten zien bepaald wie er gewonnen heeft. De opdracht voor de tableau is de voor- of nadelen van alcohol laten zien uit de voorgaande opdracht.

Dramadocente: 'de laatste opdracht gaan we in dezelfde groepjes doen.' Er wordt aan elke groepje een briefje uitgedeeld. Op dit briefje staat een scene over groepsdruk. De groepjes krijgen 5 minuten om te bedenken hoe ze de scene gaan uitbeelden in een tableau. Om de buurt laten de groepjes de scenes zien. Vragen die de dramadocente hierbij aan de groep stelde zijn:
- Wat zien jullie op dit tableau.
- Wat staat er op het briefje van het groepje?

Als laatst worden alle opdrachten nogmaals geoefend voor de presentatie aan de ouders. Daarna wordt er afgesloten door de dramadocent. De leerlingen kunnen naar huis.

2. De ouderavond

Start 19:15 uur tot 21:30 uur

Ouders hebben via de e-mail een uitnodiging ontvangen voor de ouderavond (deze e-mail hebben de onderzoekers niet gezien). Het gedeelte voor de ouders vond plaats op de avond, hierdoor kon de school jongeren niet verplichten om mee te komen.

De jongeren worden met hun ouders ontvangen op de school om 19:15 uur. Bij ontvangst kan er koffie en thee gehaald worden, en voor de jongeren is er fris.
Om 19:30 uur wordt de avond geopend door de directrice van de school. Hierin stuurt zij eerst de jongeren met hun dramadocenten naar de klaslokalen. Hier gaan zij de generale repetitie oefenen van de toneelstukken. Wanneer het weer rustig is verteld de directrice in de opening, wat de aanleiding voor 'Ik dacht het niet!' is geweest, en waar de jongeren tijdens de workshop aan gewerkt hebben. Er worden korte feiten genoemd over de maatregelen die de school getroffen heeft als het gaat om het voorkomen van het gebruik van genotmiddelen. Vervolgens wordt het woord gegeven aan de preventiemedewerker van VNN.
De preventie medewerker van VNN begint met een interactief deel. Hiermee wordt duidelijk dat iedereen wel eens genotmiddelen heeft gebruikt, want ook bijvoorbeeld koffie en thee valt hieronder. Hierna wordt door gegaan met het programma, wat er als volgt uitziet:
- Enkele cijfers over roken, drinken, drugs en gamen
- Gamen
- Jongeren en alcohol

Pauze
- Anne en haar Moeder
- Enkele tips t.a.v. opvoeding en genotmiddelen
- Vragen en afsluiting

Aangekomen bij het pauze gedeelte, werden ook de jongeren er weer bij gehaald. Na afloop van de pauze werden de klassen genoemd waar de jongeren hun toneelstuk zouden gaan opvoeren. Alle ouders vertrokken met de jongeren naar de des betreffende klaslokalen. In de lokalen lieten de jongeren zien waar ze die middag aan gewerkt hadden. Dit bestond uit een combinatie van verschillende onderdelen van de workshop. Na afloop hiervan gingen ouders terug naar de kantine en jongeren werden naar de gymzaal gebracht. Hier werden de jongeren gedurende het tweede gedeelte van het programma bezig gehouden. De ouders volgenden in de kantine het tweede deel van het programma, beginnend met Anne en haar Moeder.
Dit is het onderdeel waarin een rollenspel met de dramadocenten wordt uitgevoerd. De dramadocenten spelen een situatie voor, waarin een jongere dronken thuis komt terwijl moeder hem/haar opwacht. Ouders wordt gevraagd of zij de rol van de moeder willen overnemen of dat ze ideeën hebben hoe de ouder, de situatie anders kan benaderen. Omdat dit deel veel reacties en discussies uitlokt wordt er met onderdeel afgesloten.

Bijlage 4 Sheets ouderavond VNN

Programma

- Enkele cijfers over roken, drinken, drugs en gamen
- Gamen
- Jongeren en alcohol
- Anne en haar Moeder
- Enkele tips t.a.v. opvoeding en genotmiddelen
- Vragen en afsluiting

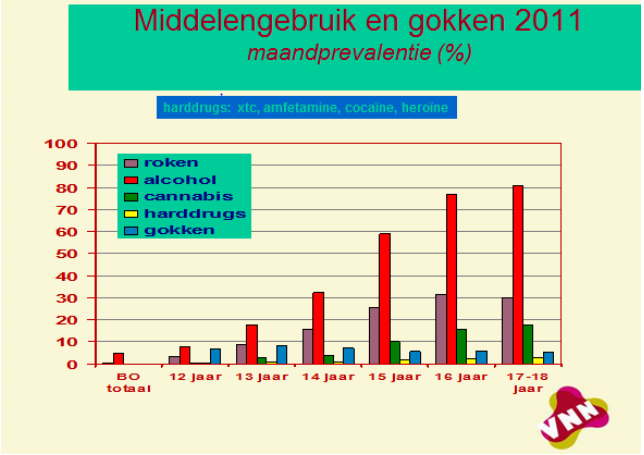

Gamen

37% van de 14 jarigen speelt dagelijks games

Dagelijkse gamers scoren hoger op psychosociaal welbevinden dan niet-gamers

1,5 % van alle tieners tussen 13 en 16 jaar gamen compulsief-obsessief, onder de gamers is dat 3% (12.000 tieners)

Je er slecht over voelen, stoornis in sociaal functioneren, niet kunnen stoppen met spelen en er over liegen zijn symptomen van compulsief-obsessief gamen

Gamers lopen risico:

- Als ze geen andere activiteiten hebben dan gamen
- Als ze voortdurend met gamen bezig zijn ook als ze niet gamen…..
- Als het hun sociaal functioneren beinvloedt
- Als ze zich er slecht over voelen
- Als ze er over gaan liegen

Jongeren en Alcohol

Pubergedrag

Pubers vinden het moeilijk om goed beredeneerde keuzes maken waarbij ze rekening moeten houden met lange-termijn gevolgen.

Soms lukt het wel, soms lukt het niet:

Puberhersenen reageren bijvoorbeeld heel sterk op het idee van beloning; het vooruitzicht van de kick is al voldoende om onmiddellijk tot actie over te gaan (Eveline Crone, Het Puberende Brein, 2008).

De verbindingen tussen de emotionele centra in de hersenen en de prefrontale hersenshors zijn nog in ontwikkeling. Pubers laten zich daardoor soms meer leiden door emoties dan door rationeel denken (Hersenstichting Nederland, 2008).

Rijping hersenen

- Pruning
- myelinisatie

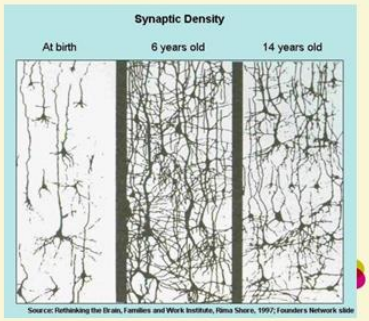

Alcohol en de hersenen

Adolescentie is een periode van hersenontwikkeling

Vroeger dacht men dat hersenontwikkeling voorbij was na de kinderjaren

Het groeiproces is echter niet compleet voor je 24e

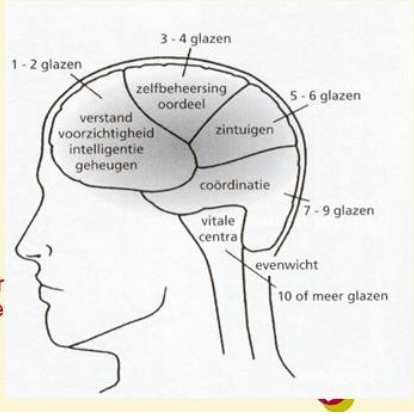

Invloed van ouders

- U heeft meer invloed op het genotmiddelengebruik van uw kind dan u denkt
- Constructieve gesprekken met pubers hebben zin
- Pubers hebben behoefte aan structuur
- Bij losmaken en grenzen verkennen zijn regels noodzakelijk

Gevolgen van vroegtijdig drinken korte termijn

Jongeren die al wekelijks drinken hebben een grotere kans op…

- Minder goede schoolprestaties + uitval
- Meer kans op onveilig vrijen
- Toename ongelukken en agressie
- Black-out
- Alcoholvergiftiging

Ouders kinderen en alcohol

- Gemiddeld drinken kinderen driemaal zoveel alcohol als de ouders denken
- 30% van de ouders vindt het goed dat hun kind voor zijn 16de regelmatig drinkt. (Trimbos 2011)
- 1 op de 12 ouders vindt het goed dat hun kind op een feestje drinkt terwijl 1 op de 4 kinderen zeker zegt te weten dat dit wel m

Eenduidig advies

"Jongeren van 12-18 jaar moeten geen alcohol gebruiken…"

… ook geen mixdrankjes

Toxicologische wet:

Weefsel dat nog in ontwikkeling is, is extreem gevoelig voor externe invloeden

Invloed van leeftijdgenoten

- De mening van vrienden is erg belangrijk
- Uw mening blijft ook belangrijk.
- Weet wat uw kind doet, waar en met wie.
- Ken de ouders van vrienden van uw kind.
- Vertel uw kind welk gedrag u verwacht als het samen met vrienden is.

Bijlage 5 Brief ouders ouderavond

Leeuwarden, 19 april 2016

Beste leerlingen en ouders/verzorgers,

Wij zijn Rixt en Petra en studeren maatschappelijk werk en dienstverlening aan de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Op dit moment zijn wij aan het afstuderen en hiervoor voeren wij een onderzoek uit voor Verslavingszorg Noord Nederland (VNN).

VNN heeft samen met theatergroep Smoar 'Ik dacht het niet!' ontwikkeld. Wij willen graag weten wat jullie ervaringen zijn na het volgen van deze workshop en ouderavond om te kijken wat hierin wel en niet werkt en indien nodig verbetert kan worden. Hier willen wij achter komen door met jullie een kort gesprek te voeren (van ongeveer 10 tot maximaal 20 minuten). Met de jongeren kunnen wij in overleg op het Nordwin college een gesprek voeren. Met de ouders kunnen wij in overeenstemming een geschikte datum en locatie plannen.

Het is voor het onderzoek belangrijk dat de jongeren met hun ouders samen deelnemen en ze apart van elkaar worden geïnterviewd.

Mocht het jullie leuk lijken hieraan deel te nemen dan mogen jullie een mailtje met de contactgegevens sturen naar: onderzoekvnn1@gmail.com. We nemen dan contact met jullie op en zullen in overleg een datum plannen. Mochten er nog vragen zijn met betrekking tot het onderzoek dan mogen jullie ook altijd mailen.

Wij hopen van jullie te horen, alvast bedankt voor jullie medewerking!

Met vriendelijke groet,

Rixt Faber en Petra Straatsma

Bijlage 6 Vragenlijsten

Ouders

'Ik dacht het niet!'

1. Wat is de reden dat u de ouderavond heeft bijgewoond?

2. Wat was volgens u het doel van de ouderavond?

3. Wat vond u van de ouderavond?

- *Wat was er nieuw voor u?*
- *Wat heeft het meeste indruk gemaakt: Presentatie jongeren, informatie of rollenspel?*
- *Wat is de meerwaarde van deze ouderavond?*

Attitude gerichte vragen:

4. Wat vindt u van genotmiddelengebruik?

- *Gebruikt u zelf wel eens genotmiddelen?*

5. Wat voor invloed heeft u op uw kind, als het gaat om genotmiddelengebruik?

- *Hoe is dit terug te zien in regels die u stelt?*

Sociale invloeden:

6. Hoe komt het dat u zo tegen genotmiddelengebruik aankijkt?

7. Is 'Ik dacht het niet!' besproken? (thuis met kinderen of met omgeving)

Eigen effectiviteit:

8. Denkt u naar aanleiding van de ouderavond meer invloed te hebben op het genotmiddelengebruik van uw zoon of dochter?

- *Is uw gedrag veranderd naar aanleiding van de ouderavond of denkt u dingen anders te gaan doen? (Wat, waarom en wat heeft hier voor gezorgd)?*

Jongeren

'Ik dacht het niet!'

1. Waar ging de workshop over? *(wat was volgens jou het doel van de workshop?*

2. Wat vond je van de workshop?

- Wat heeft het meeste indruk op je gemaakt?

- Wat is de meerwaarde van deze workshop? (interactief, peergroup)

- Met wat je nu weet, kijk je ook anders tegen genotmiddelengebruik aan? Wat is anders, hoe komt dit?

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vind jij van genotmiddelengebruik?

- Hoe komt het dat je daar op die manier over denkt?

- Het je zelf wel eens genotmiddelen gebruikt? (met wie, waar, wanneer, hoe vaak/veel)

4. Wat ben je meer te weten gekomen over genotmiddelengebruik?

Sociale invloeden:

5. Worden er in jouw omgeving genotmiddelen gebruikt? *(thuis/vrienden)*

- Wat vind je daarvan en wat doet dit met jou? (groepsdruk, voorbeeldfunctie ouders)

Eigen effectiviteit:

6. Tijdens de workshop is er een opdracht geweest met leren 'nee' zeggen. Denk je dat je nu makkelijker 'nee' kunt zeggen tegen dingen die je eigenlijk niet wilt.

- Wanneer denk je dit te gebruiken/wanneer gebruik je dit?

- Heb je nog over 'Ik dacht het niet!' gesproken? (thuis, vrienden, school)

- Waar ging dit dan over?

Docenten

'Ik dacht het niet!'

1. Wat vind u van 'Ik dacht het niet!'?

- Op wat voor manier was u betrokken bij 'Ik dacht het niet!'?

2. Wat is de meerwaarde van 'Ik dacht het niet!'? *(de combinatie van verschillende onderdelen)*

Attitude gerichte vragen

3. Wat vindt u van genotmiddelengebruik?

4. Hoe ziet u uw rol als docent m.b.t. genotmiddelengebruik? *(signaleren, voorbeeldfunctie, inhoud lessen)*

Sociale invloeden:

5. Wat ziet u in de klas naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'?

6. Wat is er in het team gebeurd na 'Ik dacht het niet!'? *(overleg collega's, vergadering, aanpassing lesinhoud).*

Eigen effectiviteit:

7. Heeft u in de klas gesproken over 'Ik dacht het niet!'?

- Zo ja, wat vertellen jongeren?

- Heeft u iets opgepikt van de ouders? (bijvoorbeeld via leerlingen)

8. Ziet u naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' uw rol anders?

- Zo ja, hoe ziet deze invulling eruit en waardoor is dit veranderd?

Bijlage 7 Ruwe data interviews jongeren, ouders en docenten

Er zijn in totaal vijf interviews met ouders afgenomen, vijf interviews met leerlingen en drie met docenten. De interviews van ouder en leerling worden na elkaar weergeven. In verband met privacy worden de namen niet weergeven, maar worden gezinsleden aangeduid met de status in het gezin. Kinderen in het gezin worden aangeduid met aantallen. Dikgedrukte gezinsleden betekent dat dit de betreffende gezinsleden zijn die bij elkaar wonen. Docenten worden ook aangeduid met aantallen.

Interview 1 (ouder)

Gezinssituatie	Kinderen
Moeder	Dochter 1 (14)[1] Dochter 2 (18) Dochter 3 (21)
Vriend (niet aanwezig)	Dochter 1 (9) Dochter 2 (12)

Achtergrondinformatie:

Moeder is gescheiden en woont samen met een haar vriend. Haar drie dochters wonen bij haar ex-man. Met dochter 3 heeft moeder geen contact, dochter 2 komt wanneer ze dit wil en dochter 1 is elke weekend bij moeder. Moeder was met haar vriend bij de ouderavond. Vader was niet aanwezig. Moeder en vader hebben nauwelijks contact. Vriend van moeder heeft ook twee dochters, zijn wonen bij hun moeder en zijn één keer in twee weken bij hun vader.

'Ik dacht het niet!':

1.Wat is de reden dat u de ouderavond heeft bijgewoond?

"Ik wilde meer te weten komen over gameverslaving bij kinderen, omdat mijn dochter toch wel erg veel op haar tablet en telefoon zit."

2. Wat was volgens u het doel van de ouderavond?

"Volgens mij meer informatie geven over verslavingsmiddelen."

3. Wat vond u van de ouderavond?

"Leerzaam, vooral de rollenspellen met de acteurs zijn heel leuk en herkenbaar. Zoals zij een puber neerzetten, zo is een puber ook. Op zich heel leuk."

- *Wat was er nieuw voor u? (Wat wist u nog niet?)*

"Er waren geen nieuwe dingen voor mij. Ik heb wel vaker voorlichtingen gehad over alcohol voor dochter 2 en 3. Het blijft een lastig probleem, je kunt het niet verbieden, alleen maar waarschuwen, je bent er niet altijd bij. Het is heel bepalend in wat voor vrienden groep ze zitten."

- *Wat heeft het meeste indruk gemaakt: Presentatie jongeren, informatie of rollenspel?*

[1] Met dochter 1 (interview 2) is ook een interview afgenomen.

"De rollenspelen, want dat vond ik gewoon heel erg leuk en heel herkenbaar. Ze zetten het precies zo neer zoals het is. Ik kan mij de rol van die moeder heel goed voorstellen. Je kan wel zeggen; het is fout, je moet het zo doen. Maar als je daar zelf zit als moeder en je zit al een paar uren te wachten. Ik denk dat er dan weinig zijn die zeggen; we praten er morgen over, want dan is het al gezakt en lang zo erg niet meer. Dus dat heeft wel de meeste indruk gemaakt, erg leuk. Voor de rest was er weinig vernieuwends. Over gameverslaving heb ik niet veel gehoord, dat ik vond ik op zich wel jammer. Dat is juist bij dochter 1 het grootste probleem, niet het gamen, maar meer dat ze zo vast zit geplakt aan de tablet. Het komt naar beneden met de telefoon in haar handen en als ze hier is ligt ze de hele dag op de bank met haar tablet."

- *Wat is de meerwaarde van deze ouderavond?*
"Heel jammer dat er niet meer ouders waren. Maar goed dat ouders betrokken worden. Denk dat er ook een groep kinderen zijn die er wel wat mee doen. Het heeft verder weinig zin denk ik. Het comazuipen werk je bijvoorbeeld juist in de hand, kinderen krijgen het toch wel. Net als bij dochter 2, zij rookt al vanaf haar zestiende, ze krijg het op haar manier altijd wel mee. Hetzelfde als met de alcohol, dat kreeg ze dan wel van dochter 3. Ik zou niet zeggen dat ik het goede voorbeeld geef, maar zeker ook niet het slechte voorbeeld. Wij drinken inderdaad wel, maar we laten ons niet helemaal gaan. Ik rook niet, maar mijn twee kinderen roken wel (dochter 2 en 3). Vader rookt wel, dus dat zien ze wel. Dochter 1 zegt dat ze nog niet rookt en drinkt, dus dat hoop ik dan inderdaad maar."

Attitude gerichte vragen:
4. Wat vindt u van genotmiddelen gebruik?
"Zoals ik eerder vertelde, drink ik zelf wel eens en dat moet kunnen, maar dan wel met mate. Ik rook niet en gebruik ook geen drugs."
- *Gebruikt u zelf wel eens genotmiddelen?*
"Ja, dagelijks een wijntje en in het weekend soms iets meer."

5. Wat voor invloed heeft u op uw kind, als het gaat om genotmiddelengebruik?
"Ik rook niet, maar dochter 2 en 3 wel. Dat heeft dus geen invloed. Ik ga niet los met m'n drank, het is één wijntje. Als ik op feestjes helemaal los zou gaan dan hebben ze een voorbeeld natuurlijk. Ik heb het liefst dat mijn dochter (dochter 1) nog niet drinkt en rookt, maar ik denk dat ik daar weinig invloed op heb. Ik denk wel dat het nog even duurt voordat mijn dochter hier aan gaat beginnen."

- *Hoe is dit terug te zien in regels die u stelt?*
"Ik ben niet een moeder die heel streng is ofzo. Wat niet weet, wat niet deert, beetje een struisvogel ook. Ik steek mijn kop wel in het zand. Ik zie ze natuurlijk ook maar heel weinig. Dochter 1 alleen in het weekend. Opvoeden is gewoon niet makkelijk."

Sociale invloeden:

6. Hoe komt het dat u zo tegen genotmiddelengebruik aankijkt?

"Ik moet zeggen, ik heb zelf ook heel lang niet heb gedronken, omdat mijn vader alcoholist was. Dus wat dat betreft ben ik wel anti-alcohol. En heb ik daarom ook heel lang niet gedronken. Mijn vader was depressief en zat de hele dag thuis. 's Ochtends om tien uur stond daar het bier al op tafel. En dat heeft gezorgd voor heel veel afkeer tegen alcohol bij mij. Als ik als kind thuis kwam stond het bier alweer op tafel."

- Heeft u hier ook met uw kinderen overgesproken?

"Nee, nu je het zo zegt, hier heb ik eigenlijk nooit over gesproken met mijn kinderen, komt denk ik ook, omdat zij hem niet gekend hebben. Gek, dat dat zo ineens bovenkomt, maar ja dat heeft er wel een tijd lang voor gezorgd dat ik een enorme afkeer tegen alcohol had. Daarom vind ik het inderdaad ook heel moeilijk als zij drinken."

7. Is 'Ik dacht het niet!' besproken? (thuis met kinderen of met omgeving)

"Nee, komt mede doordat dochter 1 bij haar vader woont en ik heb er gewoon niet meer aan gedacht. Ik heb ook niet de illusie bij dochter 1 dat ze al drinkt. Laatst had ze een slaapfeestje en dan ben je gewoon allang blij dat er nog geen drank bij komt."

- Met andere ouders besproken?

"Nee, viel wat tegen, er waren niet echt kinderen/ouders uit haar klas. Dus heb ik het ook niet meer met ouders besproken."

Eigen effectiviteit:

8. Denkt u naar aanleiding van de ouderavond meer invloed te hebben op het genotmiddelengebruik van uw zoon/dochter?

"Nee, ze vinden wel manieren om er aan te komen. Tot nu toe gebruikt dochter 1 nog niets en ik hoop dat dit ook nog even duurt. Voor een ander geeft het misschien handvaten, voor mij is dit niet echt het geval geweest."

- Is uw gedrag veranderd naar aanleiding van de ouderavond of denkt u dingen anders te gaan doen? (Wat, waarom en wat heeft hier voor gezorgd).

"Nee, er waren geen nieuwe dingen voor mij, dus ik ga ook niks anders doen, ik heb er weinig invloed op."

Interview 2 (jongere)

'Ik dacht het niet!:

1. Waar ging de workshop over? *(wat was volgens jou het doel van de workshop?)*
"Over drank, drugs en roken en over groepsdruk. Dat je niet moet roken omdat anderen dat zeggen."

2. Wat vond je van de workshop?
"Ik was er op de avond niet bij. Maar ik vond het smiddags wel leuk, we hoefden in ieder geval niet te werken."
- Wat vond je bijvoorbeeld het leukst aan de workshop?
"Dat weet ik zo niet meer."

- Wat heeft het meeste indruk op je gemaakt?
"Nou we moesten kinderen nadoen uit de klas. Die poses ofzo, wat anderen deden moesten wij dan ook doen. En dat was dan over dronken op een feestje zijn. Dat moest je dan uitbeelden."

- Wat is de meerwaarde van deze workshop? (interactief, peergroup)
"Dit is wel leuker dan wanneer je gewoon les krijgt."

- Met wat je nu weet, kijk je ook anders tegen genotmiddelengebruik aan? (Wat is anders, hoe komt dit?)
"Nee"

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vind jij van genotmiddelengebruik?
"Moet je zelf weten"
- Hoe komt het dat je daar op die manier over denkt?
"Ik denk niet dat iemand anders dat voor je moet bepalen. Dat kan ik zelf wel bepalen."

- Heb je zelf wel eens genotmiddelen gebruikt? (met wie, waar, wanneer, hoe vaak/veel)
"Ja wel, ik drink wel eens en rook heel soms. Met vrienden en met mijn zussen ook wel. Dit was dan bij anderen thuis. Tijdens verjaardagsfeestjes enzo."

4. Wat ben je meer te weten gekomen over genotmiddelengebruik?
"Niks eigenlijk."

Sociale invloeden:

5. Worden er in jouw omgeving genotmiddelen gebruikt? *(thuis/vrienden)*
"Twee oudere zussen roken ook, maar één is nu net gestopt en mijn beste vriendin rookt ook. Vrienden gebruiken ook wel alcohol. Hun ouders halen dit dan."
- Want deze vrienden zijn zelf ook nog onder de 18 jaar?
"Ja."

- Wat vind je daarvan en wat doet dit met jou? (groepsdruk, voorbeeldfunctie ouders)
"Dat moeten ze zelf weten, ik ben er ook niet op tegen."

- En heeft dit ook invloed op jou denk je? Dat zij gebruiken of ze bieden je wat aan?
"Nee"

Eigen effectiviteit:
6. Tijdens de workshop is er een opdracht geweest met leren 'nee' zeggen. Denk je dat je nu makkelijker 'nee' kunt zeggen tegen dingen die je eigenlijk niet wilt.
"Ja, kan ik wel."
- Wanneer denk je dit te gebruiken/wanneer gebruik je dit?
"Als ik geen zin heb in iets dan neem ik dat gewoon niet, ook al rookt mijn vriendin wel, daarom rook ik nog niet vast."

- Heb je nog over gesproken 'Ik dacht het niet!' gesproken? (thuis, vrienden, school) - Waar ging dit dan over?
"Nee, ik heb het er niet meer over gehad. Ook niet met vader, die moest tijdens de ouderavond werken dus was die er ook niet bij. En ik heb het ook niet met vrienden besproken."

Interview 3 (ouder)

Gezinssituatie	Kinderen
Vader	**Dochter 1 (14)**[2] Dochter 2 (17)
Vriendin (niet aanwezig tijdens interview)	**Dochter 3 (14)** **Dochter 4 (10)**

Achtergrondinformatie:
Vader is gescheiden en woont samen met zijn vriendin. Zijn twee dochters wonen bij zijn ex-vrouw. Dochters komen twee weekenden wel en dan een weekend niet bij hun vader. Vader was met zijn vriendin en de moeder van zijn dochters aanwezig op de ouderavond. De vriendin van vader heeft twee dochters van 14 en 10 jaar, zij wonen in het gezin van vader.

'Ik dacht het niet!':
1.Wat is de reden dat u de ouderavond heeft bijgewoond?
"Meer informatie over verslavingen, daar heeft iedere ouder mee te maken. Ik wilde wel wat tips krijgen over hoe ik hiermee om kan gaan bij mijn dochter."

2. Wat was volgens u het doel van de ouderavond?
"We kregen een mailtje van school, hier stond in wat het inhield. Dat er informatie gegeven wordt met betrekking tot verslavende middelen. Ik had wel verwacht dat ik wat meer tips zou krijgen, meer omvattend. Bij het geven van handvaten bleef het heel neutraal, er werd niet aangegeven wat nu echt werkt, dit vond ik wel jammer."

3. Wat vond u van de ouderavond?
"Het was op zich geslaagd, alleen de opkomst was triest. Zoveel kinderen en dan zo weinig ouders, dat vond ik apart. Maar de ouderavond was op zich wel goed, er werd duidelijk verteld hoe en wat. De rollenspellen waren heel leuk en herkenbaar, zo zijn pubers. En er werden wat stellingen op tafel gegooid, de interactie, dat is leuk. Al wilde niet iedereen wat zeggen, dat durven mensen dan niet."
- Wat was er nieuw voor u? (Wat wist u nog niet)
"Was niet echt iets nieuws voor mij, ik wist overal wel wat van af."

- Wat heeft het meeste indruk gemaakt: Presentatie jongeren, informatie of rollenspel?
"Hoe die vrouw vertelde bij het informatieve gedeelte, was goed. Alleen wat ik net al zei, ze ging verder niet in op wat er gezegd werd vanuit de ouders, net als bij mijn vriendin die wat zei. Dat vond ik wel jammer."

[2] Met dochter 1 (interview 4) is ook een interview afgenomen.

- Gaat dat alleen over het informatieve deel of ook over bijvoorbeeld de rollenspelen waarin feedback werd gevraagd aan de ouders?
"Nee niet over het rollenspelen, daar hebben wij geen vragen over gesteld, was alleen bij het informatieve deel, daar heb ik het meeste aan gehad. Vooral met alcohol, toen wij zo oud waren was het er niet, of het was er wel, maar toen speelde het niet. We konden gewoon bier kopen en dat deden we ook naar hartenlust. En tegenwoordig kan het niet meer en wordt er zelfs gezegd dat tot je 24ste (geloof ik?) schadelijk is voor de hersenen. Dan ben ik behoorlijk beschadigd denk ik. Wij zopen ons klem, maar comazuipers waren er niet. Nooit gezien in ieder geval, maar nu staat het elk weekend wel in het nieuws. Dat is wel schrikbarend hoe de jeugd ermee omgaat. De oudste van mijn vriendin (dochter 4), kwam een keer 's avonds thuis, haar moeder lag al op bed en ik kwam net van het werk, dus ik vroeg: "Heb je gedronken?" "Nee", zei ze. Nou dat is net als met dat rollenspel, er een dag later over hebben, want ze was gewoon als een aap."

- Wat is de meerwaarde van deze ouderavond?
"Ik vind het goed dat er een ouderavond aangekoppeld is dan wordt je toch wat meer betrokken. Jammer van de opkomst. Ik weet alleen verder niet wat er overdag tijdens de workshop is gebeurd."

Attitude gerichte vragen:
4. Wat vindt u van genotmiddelengebruik?
"Ik rook en ik drink wel eens een biertje. Het is leuk, gezellig en lekker. Ik zou het niet zo snel verbieden bij mijn kinderen, maar ook niet aanmoedigen. Ik weet natuurlijk ook niet wat er gebeurt buiten mij om, de jeugd kan er toch wel aankomen."
- Gebruikt u zelf wel eens genotmiddelen?
Al beantwoord.

5. Wat voor invloed heeft u op uw kind, als het gaat om genotmiddelengebruik?
"Ik heb heel veel invloed op mijn dochter (dochter 1). Zij lijkt qua karakter erg op mij. Ze zijn wel vaker bij hun moeder en die is ook wel streng. Ik ben ook wel streng, maar er mag ook veel. Er zijn gewoon lijntjes en daar moeten ze niet overheen gaan."
- Hoe is dit terug te zien in regels die u stelt?
"Als het gaat over alcoholgebruik, mogen ze best één hebben, maar ik wil er gewoon bij zijn. Ik denk er hetzelfde over als mijn ex (de moeder), dit stemmen wij goed op elkaar af. Ik heb goed contact met haar. We hebben soms wel verschil in regels. Bijvoorbeeld telefoongebruik. Bij mijn ex mag de telefoon wel mee naar boven, maar bij mij wil ik dit niet."

- Hoe ziet u dit bij uw kind(eren)?
"Ze mogen best wel eens eentje hebben, dat vind ik helemaal niet erg, maar als zij drie of vier drinken, dan heb ik er problemen mee. Dat wil ik niet en dat weten zo ook wel. Maar ja ik weet dus niet wat ze doen buiten mij om. Dat kwam ook tijdens de ouderavond naar voren dat je contact opneemt met andere ouders. Als mijn dochter dronken thuis komt en ik weet waar ze gezeten heeft, dan ga ik er wel heen."

Sociale invloeden:

6. Hoe komt het dat u zo tegen genotmiddelengebruik aankijkt?

"Mijn vader is op jonge leeftijd overleden, hij was alcoholverslaafd, dus het is wel waarschijnlijk dat alcohol hieraan bijgedragen heeft. Ik drink dan zelf wel, ik heb er dus ook niet naar geluisterd zeg maar."

- Heeft het helemaal geen invloed gehad?

"Ik ben wel een paar jaar gestopt ook met alles. Maar ja ik heb een vriendin die rookt en zoenen met iemand die rookt en je rookt zelf niet, dat is niks. En dan sluipt het er toch weer in, ook het alcoholgebruik."

7. Is 'Ik dacht het niet!' besproken? (thuis met kinderen of met omgeving)

"Zoals ik aangaf heb ik het wel met mijn dochter (dochter 1) besproken. Ook met de oudste dochter van mijn vriendin (dochter 3). Ze wilde naar de keet en ik gaf aan dat ze één biertje mocht drinken. Eén biertje valt namelijk nog mee. Ze was het niet eens met één biertje. Dus ik zei dat ze er dan maar niet meer heen moest gaan. Toen zei ze: "eerst mag ik er wel meer en nu gaan jullie naar zo'n avond en dan mag ik er ineens nog maar één." Ja wij steken ergens wat van op, maar als jij je niet kunt gedragen, verdien je het vertrouwen niet dat we je geven."

Eigen effectiviteit:

8. Denkt u naar aanleiding van de ouderavond meer invloed te hebben op het genotmiddelengebruik van uw zoon/dochter?

"Het heeft wel een steentje bijgedragen, het nu wel meer bespreekbaar te maken, we hebben het erover gehad, maar of ze er zelf wat mee gaat doen, dat moet blijken."

- Is uw gedrag veranderd naar aanleiding van de ouderavond of denkt u dingen anders te gaan doen? (Wat, waarom en wat heeft hier voor gezorgd).

"Ik ga niet echt dingen anders doen. Het moet controleerbaar zijn, dat sowieso. Als ze er niet is en ergens anders is, dan moet je uitgaan van het stukje vertrouwen. Daarvoor stel ik ook sancties, bijvoorbeeld afpakken van telefoon."

Interview 4 (jongere)

'Ik dacht het niet!:

1. Waar ging de workshop over? *(wat was volgens jou het doel van de workshop?)*

"We gingen in een kring zitten en dan gewoon voorstellen enzo. Zij had een verhaal bedacht dat vertelde ze. Over een meisje wat neer lag want die had te veel gedronken en die had nog nooit gedronken. Ze vertelde alsof het haar vriendin was maar toen was het nep. En daarna gingen we elkaar nadoen en scenes doen. Als ze dan zij chagrijnig moest je dat nadoen."

-Maar wat was volgens jou het doel, waarom deden jullie dit?

"Geen idee.. Ze waren bij ons om drama ofzo te geven."

2. Wat vond je van de workshop?

"Wel leuk. Gewoon dat je met meerdere klassen samen bent. Je leert leerlingen uit andere klassen weer beter kennen"

- Wat heeft het meeste indruk op je gemaakt?

"Dat ene verhaal dat ze vertelde, dat vond ik wel heftig. Ik dacht ook dat het echt was." "Wij moesten het zelf ook doen, een verhaal vertellen dat echt of niet echt was. Maar ik begin dan te lachen en dan zie je al dat het niet echt is. Maar die dramadocenten kunnen dat heel goed."

- Wat is de meerwaarde van deze workshop? (interactief, peergroup)

"Je doet wat. Je hebt praktijk en theorie bij elkaar dan. Want je leert het wel maar je doet het ook. Ik ben meer iemand van doen, dan van achter een tafeltje zitten."

- Met wat je nu weet, kijk je ook anders tegen genotmiddelengebruik aan?
(Wat is anders, hoe komt dit?)

"Wel naar drugs. Ik wist wel wat alcohol en roken met je doet, maar drugs niet. Als je het één keer doet dan wil je het vaker."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vind jij van genotmiddelengebruik?

"Zelf rook ik af en toe wel eens en wel eens een biertje in het weekend ofzo maar verder niet dat ik elk weekend dronken thuis kom. Ik ben één keer dronken geweest."

- Hoe komt het dat je daar op die manier over denkt?

"Ze kunnen het wel verbieden, maar ze mochten vroeger ook niet roken maar toen deden ze dat ook gewoon, dat zegt mijn vader ook."

- Heb je zelf wel eens genotmiddelen gebruikt? (met wie, waar, wanneer, hoe vaak/veel)

"Rookt af en toe en drinkt in het weekend wel eens."

4. Wat ben je meer te weten gekomen over genotmiddelengebruik?
"Op de poster moest je dingen opschrijven als dodelijk of wat er kan gebruiken. Je had posters drugs, roken en alcohol. Er werd dan ook wel verteld wat er bijvoorbeeld in kon zitten en dat wist ik dan zelf niet. In sigaretten kan dan bijvoorbeeld benzine zitten, dat wist ik niet."

Sociale invloeden:
5. Worden er in jouw omgeving genotmiddelen gebruikt? *(thuis/vrienden)*
"Wel gerookt en alcohol ook wel, maar drugs enzo niet. Ik ken wel mensen maar daar ben ik dan niet bij. Ik hou daar ook niet zo van. Bij de buurman van mijn oma, daar wordt wel gebruikt en dat ruik je dan wel dat ze aan het blowen enzo zijn."
"Thuis wordt in het weekend wel gebruikt. Bij vrienden wordt wel gerookt maar ook niet altijd gedronken, en hun weten hun limiet ook wel. Je wilt ook niet altijd te veel op want dan krijg je ook weer zo'n rare naam."
- *Wat vind je daarvan en wat doet dit met jou? (groepsdruk, voorbeeldfunctie ouders)*
"Ik dacht eerst dat het geen invloed op mij heeft. Maar mijn vader dacht van wel en die zei toen ook: "Jij rookte eerst ook niet en nu rook je wel." Mijn buurmeisje rookte eerder dan ik. Dus ik denk wel dat het effect heeft. Je gaat niet zomaar even roken.
Ik denk dat het ook wel komt van mijn vader. Ik heb wel heel veel van mijn vader, ik lijk op hem. En mijn vader rookt ook. Mijn vader verteld dan ook altijd van die verhalen daar herken ik mij dan ook weer in. Hij vertelde dan ook dat ze voor het eerst rookten in een steegje, nou en dat deed ik ook toen ik voor het eerst rookte.
Ik ben begonnen met roken begin klas 1. Ik rook niet elke dag. Omdat hun dat doen doe je het zelf ook roken enzo. Maar 15 juli ben ik jarig en dan ga ik ook stoppen met roken.
"Ik zit op voetbal en dan wil ik niet dat je conditie achter uit gaat. Ik merk dat zelf nu nog niet maar ik weet dat dat gaat komen."

- *Hoe kom je dan aan sigaretten?*
"Die krijg ik meestal van anderen."

Eigen effectiviteit:
6. Tijdens de workshop is er een opdracht geweest met leren 'nee' zeggen. Denk je dat je nu makkelijker 'nee' kunt zeggen tegen dingen die je eigenlijk niet wilt.
"Ik vind dat nog steeds wel moeilijk. Ik weet niet of mijn vader dat heeft verteld. Gewoon als iemand dan wil afspreken want dan kunnen we dit en dit doen, maar dan kan je gewoon niet, dan durf je gewoon niet of dan kan ik gewoon niet altijd nee zeggen."
Op het gebied van roken en alcohol had ik al geen moeite om nee te zeggen. Ik wil ook niet gedwongen worden."
- *Wanneer denk je dit te gebruiken/wanneer gebruik je dit?*
"Als ze me pillen ofzo aanbieden, dan zeg ik ook nee."

- Heb je nog over 'Ik dacht het niet!' gesproken? (thuis, vrienden, school)
"Er is heel eventjes over gesproken."

- Waar ging dit dan over?
"Mijn ouders vonden het leuk. Mijn oma was mee. Ik ben altijd wel heel druk enzo en ze vonden nu wel gewoon dat ik mijn best deed enzo. We hebben het niet echt over de inhoud gehad, ik heb nog wel gevraagd wat de ouders hadden gedaan, er stond een vrouw voor die informatie vertelde."

Interview 5 (ouder)

Gezinssituatie	Kinderen
Moeder	**Zoon 1 (14 jaar)**[3]
Man	Zoon van de man (24 jaar)

'Ik dacht het niet!:

1. Wat is de reden dat u de ouderavond heeft bijgewoond?

"Ik vind het belangrijk, kinderen op die leeftijd gaan toch wel experimenteren en mijn zoon is daar een van. Soms denk je wel eens, mijn kind is de enige, maar dan hoor je toch wel om je heen dat de meesten wel aan het uitproberen zijn. Vorige week ook, kwam hij thuis en ik dacht al er klopt iets niet. Ik vroeg wat heb jij gedronken? Ze zijn gewoon echt aan het uitproberen. Hij heeft oudere vrienden, hij lijkt ook wel ouder dan hij is. Ik vind het dus wel lastig, we zijn heel duidelijk daarin, hij rookt dan wel, maar drinken wil ik niet hoor."

2. Wat was volgens u het doel van de ouderavond?

"Om iedereen ervan bewust te maken dat ze op die leeftijd daar gewoon al mee bezig zijn. Dat werd ook wel naar voren gebracht dat ze daar allemaal over nadenken. En toch ook wel de richtlijnen geven, zo van nee is nee. Je bent als ouder toch geneigd te zeggen, die van mij doet dat soort dingen niet, maar je weet eigenlijk ook wel weer dat hij straks wel wat gaat proberen."

3. Wat vond u van de ouderavond?

"Ik vond het heel erg leuk, veel dingen waren ook herkenbaar, dat stukje die ze deden was zo herkenbaar, zo doen pubers gewoon! Ook fijn om andere ouders te horen over dat zij met precies hetzelfde zitten bij hun pubers."

- *Wat was er nieuw voor u?*

"Nee, er was eigenlijk niet wat nieuws. Kijk vaak zelf wel op van die websites, bijvoorbeeld jongensmeisjes website, van pubers enzo. Daar kwamen wel hele bekende dingen van terug wat VNN vertelde. Bijvoorbeeld ook dingen vertellen aan de kinderen."

- *Wat heeft het meeste indruk gemaakt: Presentatie jongeren, informatie of rollenspel?*

"Ik vond gewoon dat je heel herkenbare punten krijgt te zien. Met name tijdens het rollenspel. Ik vond het ook heel mooi dat de leerlingen die stukjes deden, dat ze daar zo goed over hadden nagedacht en zelf niet in de gaat hebben dat ze zichzelf kopiëren uiteindelijk. Het gaat natuurlijk over alcohol, roken en drugs, dus dat zijn natuurlijk de dingen die op jongeren van 12 tot 18 jaar van toepassing zijn."

[3]Met zoon 1 (interview 6) is ook een interview afgenomen.

- Wat is de meerwaarde van deze ouderavond?

"Ik vind een ouderavond wel heel goed, dan word je als ouder betrokken bij waar je kinderen mee bezig zijn. De kinderen weten precies waar ze mee bezig zijn en hij kon mij 's middags al iets vertellen dat hij een stukje 's avonds moest doen, waarin hij een dronken jongeren speelt, maar dat het wel nep is natuurlijk. Dus dan zijn zij daar al een hele dag mee bezig en dan sluiten ze dat 's avonds als het ware af. Dus dat vind ik op zich wel heel goed, dat je gezamenlijk met zoiets bezig bent. Soms doet de school ook wel iets voor de ouders, maar ik denk dat de kinderen daar het beste in betrokken kunnen worden."

Attitude gerichte vragen:

4. Wat vindt u van genotmiddelengebruik?

"Ik weet wel wat het doet. Alcohol is echt schadelijk voor de hersenen, dit kwam ook duidelijk terug in de ouderavond. Ik wist het eigenlijk wel, maar het wordt dan toch wel weer even duidelijk."

- Gebruikt u zelf wel eens genotmiddelen?

"Ik rook wel, maar alcohol en drugs, nee. Mijn man rookt ook, dus dat is natuurlijk ook het slechte voorbeeld, maar drinken en drugs absoluut niet. We roken niet in huis. Mijn zoon mag wel bij ons roken, we kunnen het niet tegenhouden. En dat is wel lastig, omdat we zelf ook roken. Je kunt dan wel zeggen dat het kind niet mag roken, ondanks dat je zelf rookt, maar dat vind ik wel heel lastig. VNN zei dat bijvoorbeeld wel bij de ouderavond. Jij bent de ouder en de kind is het kind, maar dat is toch lastig hoor. Mijn zoon komt aan sigaretten door bijvoorbeeld vrienden en ik geef ook wel eens pakje shag, maar dat is in principe niet eens nodig.
Want mijn zoon rookt ook, we weten natuurlijk wel dat de grens bij 18 jaar ligt. Ik weet van mezelf ook nog wel dat ik, toen ik 16/17 was, begon met roken en alcohol. Het begint nu wel allemaal eerder, het hangt er ook vanaf hoe gevoelig je kind daarvoor is. Mijn zoon is best wel beïnvloedbaar, komt ook door zijn vrienden."

5. Wat voor invloed heeft u op uw kind, als het gaat om genotmiddelengebruik?

"Weinig invloed, thuis wel invloed en dan wordt er geen alcohol gebruikt. Maar verder kan ik niet met hem aan de hand gaan lopen, daar krijg ik ook geen blije puber van."

- Hoe is dit terug te zien in regels die u stelt?

"Niet doen voor je 18e, dat wil ik meegeven, maar je weet niet wat er buiten gebeurt. Ik kan dat niet altijd controleren. We wijzen hem op de gevaren en meer kan ik denk ik niet. Hij rookt dan wel al, maar alcohol doen we thuis niet, dat ruik ik ook meteen hoor."

Sociale invloeden:

6. Hoe komt het dat u zo tegen genotmiddelengebruik aankijkt?

"Mijn moeder is alcoholverslaafd, vanuit daar vond ik het wel belangrijk om daar wat mee te doen, dus vandaar dat ik veel dingen wel wist. Vandaar dat ik op zo'n onderwerp wel gespitst op ben en ik dus graag naar de ouderavond wilde. Je hebt die ervaring, dus dat bespreek ik wel met mijn zoon, dat het ook de verkeerde kant op kan gaan. Hij reageert dan met; Ja dat weet ik wel mam!"

7. Is 'Ik dacht het niet!' besproken? (thuis met kinderen of met omgeving)
"Die middag had mijn zoon al wat verteld over wat ze hadden gedaan tijdens de workshop. Mijn man was niet mee, want hij kon niet, dus toen hebben we het 's avonds thuis ook nog even besproken. Heeft hij even verteld wat hij moest doen, bijvoorbeeld dat hij nep dronken was. Zo gaat het wel in echt zei mijn man nog. Tijdens de situatie waarin hij gedronken had en thuis kwam heb ik het er ook nog even bijgehaald. Ik gaf aan dat we er op school zoveel informatie over gehad hebben en of er dan niks is blijven hangen. Hij antwoordde toen dat dit wel het geval was. Ja, dan ben je uitgepraat. Hij wilde ook nog weten wat er tijdens de ouderavond besproken en gedaan was. Ik zei toen nee is nee en dat de ouder de baas is, toen moest hij wel wat lachen, dat leek wel even binnen te komen."

Eigen effectiviteit:
8. Denkt u naar aanleiding van de ouderavond meer invloed te hebben op het genotmiddelengebruik van uw zoon/dochter?
"Jawel, ik heb de boekjes ook meegenomen, dus daar pak je ook wel wat handvaten uit. Bijvoorbeeld de situatie dat hij thuis kwam en wat gedronken had, ik zei we praten er morgen wel verder over, ga eerst maar op bed. Dat kwam ook uit de rollenspelen naar voren. En dan weet hij het ook wel, want de vorige dag kwam hij beneden en dan weet hij wel waar het over gaat. Ik ben heel erg gepind op alcohol in verband met de ervaring van vroeger."
- Is uw gedrag veranderd naar aanleiding van de ouderavond of denkt u dingen anders te gaan doen? (Wat, waarom en wat heeft hier voor gezorgd).
"Ik pak het er nu wel steeds bij als we het erover hebben. Dat deed ik ook al met reclames bijvoorbeeld met nix18. Dat benoem ik wel steeds, en dan hoop ik maar dat het aankomt."

Interview 6 (jongere)

'Ik dacht het niet!':

1. Waar ging de workshop over? *(wat was volgens jou het doel van de workshop?)*
"Drank, drugs en roken. Merendeels om meer informatie over te brengen."

2. Wat vond je van de workshop?
"Informatief. Het was ook wel gewoon gezellig en leuk voor een workshop zijnde."

- Wat heeft het meeste indruk op je gemaakt?
"Voor al het stukje over drugsgebruik. We kennen wel mensen die dan al drugs gebruiken. Dus wel informatief dat daar informatie over gegeven wordt. Vooral in familie zijnde komt het wel voor en dan is dat herkenbaar en leer je er wat over."

- Waren er ook nieuwe dingen?
"Ik ga veel met oudere vrienden om dus ik weet al veel. Vanuit hun ervaringen maar ook eigen ervaringen. Zelfs die vrouw kon wel wat van mij leren over drugs gebruikt daar wist ik wel veel van. Dat zei die vrouw toen ook."

- Wat is de meerwaarde van deze workshop? (interactief, peergroup)
"Vooral op deze leeftijd krijg je er veel informatie over, en dit was wel op een leuke manier."

- Met wat je nu weet, kijk je ook anders tegen genotmiddelengebruik aan? Wat is anders, hoe komt dit?
"Ik kijk er niet echt anders tegen aan. Dat komt vooral omdat je merendeels al dingen er over weet. Maar er zijn wel dingen waar bij ik even dacht: Oh oke, dat wist ik nog niet. Ik ben er niet echt door veranderd ofzo."

- Denk je ook dingen anders te gaan doen?
Naja zoals met dat 'nee' zeggen dat is eigenlijk van te voren al gegaan. Ik blijf gewoon doen wat ik euhh doe zeg maar."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vind jij van genotmiddelengebruik?
"Ik vind het niet erg als je het gebruikt zolang je er maar mee oppast wat je gebruikt en met wie je gebruikt en waar en hoeveel je gebruikt."
- Hoe komt het dat je daar op die manier over denkt?
"Vooral omdat vrienden van mij die hebben dat allemaal ook weleens gebruikt. Je moet er gewoon goed voor oppassen. Dat ze niet zomaar iets bij je in je drankje gooien enzo.
Er zijn wel dingen gebeurt in de familie waarvan één persoon gewoon echt helemaal stuk ging. Dat wil ik niet hebben."

- Heb je zelf wel eens genotmiddelen gebruikt? (met wie, waar, wanneer, hoe vaak/veel)
"Ik rook en ik neem wel eens een drankje. Als je dan eens drugs gebruikt voel je je weer een stuk slechter. Zo is dat in mijn ogen."

- En waar komt dat dan door denk je?
"Je hoort vaker verhalen over mensen die raar gaan op drugs dan mensen die gek worden van drank. Alcohol drink ik vaak met en bij vrienden, op een festival of feesten ofzo. Verschilt ook wat je drinkt de ene keer heb je likeur of mix drankjes en de andere keer heb je bier."

4. Wat ben je meer te weten gekomen over genotmiddelengebruik?
"Ja over de drugs ben ik wel meer te weten gekomen. Over de risico's en ook van alcohol."

Sociale invloeden:
5. Worden er in jouw omgeving genotmiddelen gebruikt? *(thuis/vrienden)*
"Een vriend van mij die ken ik nou al bijna 9 jaar die blowt nu ook vaak. Die is wel verslaafd, alleen zal ie dat nooit zeggen."
- Wat vind je daarvan en wat doet dit met jou? (groepsdruk, voorbeeldfunctie ouders)
"Ik vind het jammer, omdat je hem nu al zo lang kent. Want je kent hem al van toen die nog klein was. We hebben het er wel eens over gehad. Maar een junk zal ook nooit zeggen dat die verslaafd is. Dan kun je er wel tegen ingaan maar dat heeft toch geen zin. Hij moet dan op de één of andere manier toch weer gelijk krijgen."

- Heeft dit ook invloed op jouw gebruik?
"Nou nee, ik vind altijd dat als je iets gaat gebruiken komt het nooit door een ander. Je doet het uiteindelijk altijd zelf. Je neemt zelf de keuze om iets te nemen. Dus het is je eigenschuld."

- En als je kijk naar de invloed die je ouders hebben op jou?
"Mijn moeder is er wel op tegen dat alcohol gebruik en die heeft dus ook een moeder die alcoholverslaafde is en dan zit dat wel in mijn achterhoofd als ik een drankje haal."

Eigen effectiviteit:
6. Tijdens de workshop is er een opdracht geweest met leren 'nee' zeggen. Denk je dat je nu makkelijker 'nee' kunt zeggen tegen dingen die je eigenlijk niet wilt.
"Vaak is het omdat je met oudere jongens omgaat is het dan toch wel moeilijk om nee te zeggen."
- Hoe reageren oudere vrienden daar op dat je dan nee zegt?
"Hun reageren er heel goed op. Hun zeggen oké als je dat niet wilt moet je het niet doen. Klaar."

- Wanneer denk je dit te gebruiken/wanneer gebruik je dit?
"Als mijn vrienden gaan blowen ofzo, dan zeg ik wel echt nee, dat wil ik niet."

- Heb je nog over 'Ik dacht het niet!' gesproken? (thuis, vrienden, school) - Waar ging dit dan over?

"Op de terug weg in de auto met mijn moeder. Want mijn vader heeft een broer die drugsverslaafde is geweest en mijn moeder haar moeder is alcohol verslaafd. Dus toen kwam dat wel uit de verhalen na deze dag. Dus dat was voor haar ook reden om hiernaar toe te gaan. Ze zei ook dan kan ik jou daar ook weer informatie over geven. Ja dat deed ze hiervoor ook al hoor."

- En waar ging het over m.b.t. de workshop?

"Nou vooral over dat het heel gezellig was. Over dingen die ik nog niet wist en die hun nog niet wisten."

- En heb je het er ook nog met vrienden/klasgenoten over gehad?

"Ja wel met vrienden hier op school dan. Maar dan gaat het snel over je eigen ervaringen en verhalen komen dan boven."

Interview 7 (ouder)

Gezinssituatie	Kinderen
Moeder	**Zoon 1 (14 jaar)**[4] **Dochter 1 (17 jaar)**
Vader (overleden)	

'Ik dacht het niet!':

1. Wat is de reden dat u de ouderavond heeft bijgewoond?

"Ik vind het heel belangrijk om bij de school betrokken te zijn, dat is het eerste. En het onderwerp sprak mij ook enorm aan, want dat is natuurlijk op dit moment heel erg aan de gang."

2. Wat was volgens u het doel van de ouderavond?

"Om ouders en kinderen bewust te maken van groepsdruk."

3. Wat vond u van de ouderavond?

"Ik vond het heel plezierig moet ik zeggen, hoe bijvoorbeeld die vrouw van VNN het deed. Was totaal niet belerend en dat vind ik wel heel knap. Ik krijg bijvoorbeeld bij haar ook totaal niet het gevoel dat zij wel even ging vertellen hoe het moet, ze bleef er heel open is, dat vond ik heel positief."

- Wat was er nieuw voor u?

"Het beleid van roken en alcohol is nu veranderd naar 18 jaar en natuurlijk weet ik wel wat de reden is, maar het is goed om dit nog even te horen. Toen wij 15 en 16 waren deden wij het namelijk wel, wij dronken wel eens een biertje. En toch in deze paar jaar wordt het zo veranderd. Ik moet zeggen ik ben blij dat mijn kinderen net iets jonger zijn, dus niet de verschuiving hebben meegemaakt van 16 naar jaar 18 jaar. Tot nu toe is het dus nog erg rustig als het gaat om genotmiddelengebruik bij mijn kinderen. Van mijn dochter (dochter 1) weet ik het helemaal zeker, zij moet daar niks van hebben. En eigenlijk weet ik het van mijn zoon (zoon 1) ook wel zeker."

- Wat heeft het meeste indruk gemaakt: Presentatie jongeren, informatie of rollenspel?

"De presentatie van de jongeren, het eerste gedeelte, vond ik heel bijzonder. Heel knap hoe ze dat deden en zo leuk om te zien. Zaten ook best wel heftige stukjes in, bijvoorbeeld het stukje over de verzonnen of waargebeurde verhalen. De jongeren deden het met een lacherige ondertoon, maar toch waren ze er heel serieus mee bezig en dat is heel belangrijk denk ik. Het was vrijblijvend voor de leerlingen om 's avonds te komen en mijn zoon gaf aan toch graag erheen te willen, dat vind ik dan wel erg leuk om te horen. Ik denk dat het heel belangrijk is dat jongeren aan beide delen hebben deelgenomen. Het informatieve deel was ook erg plezierig zoals ik eerder al aangaf. Een ouder gaf vroeg bijvoorbeeld dat een pilsje niet zo erg is, toch? Die vrouw van VNN ging daar op leuke manier mee op en benoemde niet specifiek wat goed of fout was en door op deze manier daarmee om te gaan krijg je openheid."

- Wat is de meerwaarde van deze ouderavond?

[4]Met zoon 1 (interview 8) is ook een interview afgenomen.

"Jammer dat er uit eindelijk niet veel opkomst was tijdens de ouderavond, dat houd je toch. Ik vind het wel erg belangrijk dat ouders betrokken worden en de school doet het dan ook voor de ouders die er wel zijn. Het was erg leuk om mijn zoon te zien tijdens de presentatie van de jongeren. Je komt dan weer even bij hem op school, dat is erg belangrijk. Het onderwerp was heel sprekend en voor de jongeren heel duidelijk."

Attitude gerichte vragen:

4. Wat vindt u van genotmiddelengebruik?

"Ik vind dat je aan roken gewoon niet moet beginnen. Want iedereen die er aan begint wil er weer vanaf. Dus begin er maar gewoon niet aan. Ik ben dan ook gewoon heel blij dat mijn kinderen dit niet doen. Mijn dochter (dochter 1) zou er echt nooit aan beginnen en ik hoop dat mijn zoon (zoon 1) dit ook niet zou gaan doen. Drugs is hetzelfde verhaal, niet aan beginnen. Een drankje gewoon niet voor het achttiende jaar. Dit kwam ook naar voren in de presentatie dat het schadelijk is voor de hersenen in de groei. Dat was vroeger ook wel bekend, maar toch, zoals ik eerder aangaf, veel minder. Ik ben blij dat dit steeds duidelijker wordt."

- Gebruikt u zelf wel eens genotmiddelen?

"Ik drink zelf wel eens een wijntje. Maximaal twee per dag, vaak bij het eten. En dat kan dan wel eens lastig zijn als je in het bijzijn van je kinderen drinkt. Gelukkig is dit geen issue bij ons, anders is dit wel te verantwoorden wat ook naar voren kwam in de ouderavond. Wij zijn de ouder en dit is anders als de positie van het kind."

5. Wat voor invloed heeft u op uw kind, als het gaat om genotmiddelengebruik?

"Dat is best wel lastig, ik probeer dingen bespreek te maken. Verbieden heeft niet zoveel zin, ze moeten er zelf bewust van zijn. Als mijn zoon of dochter bijvoorbeeld zou gaan roken, dan zou ik wel laten weten dat ik dat erg jammer vind. En ik zou ook aangeven dat ze altijd nog kunnen stoppen. "

- Hoe is dit terug te zien in regels die u stelt.

"Ik heb niet heel bewust regels. In de ouderavond kwam bijvoorbeeld naar voren dat er beloningen gegeven kunnen worden. Bijvoorbeeld als voor de zestiende nog niet gerookt is of alcohol gedronken dan een beloning geven. En dan voor achttien jaar ook weer een beloning stellen. Maar ik weet niet of zoiets werkt. Het is namelijk niet issue als ze het uit eindelijk gaan doen, misschien wakker je het door middel van beloningen alleen maar aan. Mijn zoon (zoon 1) is dan bijvoorbeeld ook niet echt een prater, dus het is altijd aftasten wanneer ik dingen bespreek. Tijdens de afwas bijvoorbeeld is een goed moment, want dan hoef je elkaar niet aan te kijken. Mijn dochter (dochter 1) is heel verschillend, dus ik kan niet zeggen dat bijvoorbeeld bij haar iets gewerkt heeft, want dat is bij elk kind verschillend."

Sociale invloeden:

6. Hoe komt het dat u zo tegen genotmiddelengebruik aankijkt?

"Bij mij thuis, toen ik nog jong was, werd er ook niet gebruikt. Mijn ouders deden dat niet. Dus ik heb dat verder ook niet heel erg mee gekregen. Er werd bij ons ook altijd open over gesproken, dat vind ik erg goed en dat wil ik dan ook vooral met mijn kinderen. Dat over alle onderwerpen open en eerlijk gesproken wordt."

7. Is 'Ik dacht het niet!' besproken? (thuis met kinderen of met FstiFs)

"We hebben het thuis na de ouderavond er nog wel even over gehad. Dat kwam niet uit mijn (zoon 1) ik moest daar wel over beginnen. Met mijn dochter (dochter 1) heb ik het ook nog besproken, zij was ook mee naar de ouderavond. Laatst deed zich ook een situatie voor waarin mijn zoon (zoon 1) met vrienden op zolder zat. En waren twee flesjes bier mee naar boven genomen. Een zat nog dicht, maar de ander was nog open. Hij zei dat alleen de anderen wat geproefd hadden. Dus ik had hierbij ook weer even de workshop en ouderavond bijgehaald. Dat het niet handig is om nu al te drinken in verband met de groei van de hersenen. Hij reageert dan met dat hij het wel weet."

Eigen effectiviteit:

8. Denkt u naar aanleiding van de ouderavond meer invloed te hebben op het genotmiddelengebruik van uw zoon/dochter?

"Ik wil wel meer de ontwikkeling van de hersenen meenemen als het gaat om het gebruik van genotmiddelen. Ook als mijn kinderen straks 18 jaar zijn, zal ik dit nog wel blijven doen. Tot het 24ste levensjaar blijft dit schadelijk voor de hersenen."

- Is uw gedrag veranderd naar aanleiding van de ouderavond of denkt u dingen anders te gaan doen? (Wat, waarom en wat heeft hier voor gezorgd).

"Ik was mij er wel al bewust van dat alcoholgebruik op jonge leeftijd schadelijk is, maar nu toch nog wel meer, dit probeer ik ook steeds aan te geven. En ik ben blij dat die wet veranderd is toen mijn kinderen wat jonger waren, want nu is het gewoon voor mijn kinderen dat ze pas op hun achttiende mogen drinken."

Interview 8 (jongere)

'Ik dacht het niet!':

1. Waar ging de workshop over? *(wat was volgens jou het doel van de workshop?)*
"Beetje groepsdruk en 'nee' leren zeggen. Zulk soort dingen. Om te laten zien dat je voor jezelf op moet komen en durven nee te zeggen."

2. Wat vond je van de workshop?
"Leuk." - *Wat vond je er leuk aan?*
"Het toneelspel vond ik wel leuk."
- Wat heeft het meeste indruk op je gemaakt?
"Alles eigenlijk wel."

- Er sprong niet iets uit?
"Nee alles was belangrijk dus ja."

- Wat is de meerwaarde van deze workshop? (interactief, peergroup)
"Leuk want je bent dan zelf ook actief bezig. In een les ben je snel je interesse kwijt maar omdat je actief bezig bent blijf je ook beter met je aandacht erbij."

- Met wat je nu weet, kijk je ook anders tegen genotmiddelengebruik aan? Wat is anders, hoe komt dit?
"Niet echt."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vind jij van genotmiddelengebruik?
"Je moet er goed over nadenken wanneer je gaat gebruiken ook qua leeftijd enzo."
- Hoe komt het dat je daar op die manier over denkt?
"Euhmm nee. Ja, dat vind ik gewoon."

- Heb je zelf wel eens genotmiddelen gebruikt? (met wie, waar, wanneer, hoe vaak/veel)
"Nee, ze hebben me wel eens aangeboden maar dan zeg ik gewoon nee."

- En als je straks 18 bent denk je dat je dan veranderd?
"Dan ga ik misschien soms wel eens wat drinken maar niet veel of vaak ofzo"

4. Wat ben je meer te weten gekomen over genotmiddelengebruik?
"Wat schadelijk is en de gevolgen. Wist ik ook wel een beetje, maar dan hoor je toch weer nieuwe dingen."

Sociale invloeden:

5. Worden er in jouw omgeving genotmiddelen gebruikt? *(thuis/vrienden)*

"Vrienden roken en drinken. En mijn moeder drinkt wel eens een wijntje maar dat is heel soms."

- Wat vind je daarvan en wat doet dit met jou? (groepsdruk, voorbeeldfunctie ouders)

"Dat moeten ze zelf weten. Als zij hun longen willen verpesten moeten ze dat doen. Dat is hun eigen keus."

Eigen effectiviteit:

6. Tijdens de workshop is er een opdracht geweest met leren 'nee' zeggen. Denk je dat je nu makkelijker 'nee' kunt zeggen tegen dingen die je eigenlijk niet wilt.

"Ik kan wel al goed nee zeggen."

- Wanneer denk je dit te gebruiken/wanneer gebruik je dit?

"Het komt wel voor dat ze me sigaretten aanbieden, maar dan zeg ik gewoon nee."

- Heb je nog over 'Ik dacht het niet!' gesproken? (thuis, vrienden, school) - Waar ging dit dan over?

"Nee. Alleen met een klasgenoot die er niet was besproken, over wat we hebben gedaan."

Interview 9 (ouder)

Gezinssituatie	Kinderen
Moeder	**Zoon 1 (14 jaar)**[5] **Zoon 2 (13 jaar)**
Vader	

'Ik dacht het niet!'

1. Wat is de reden dat u de ouderavond heeft bijgewoond?

"Ik vind dat je met school contact moet houden, ook met waar de jeugd mee bezig is. Ze raken steeds verder van je af, je kent de kinderen hier ook niet. Ik wil betrokken blijven bij wat de kinderen en de school doen."

2. Wat was volgens u het doel van de ouderavond?

"Bewust maken van de risico's, en wat je daar mee kunt doen dat ze tips geven. "

3. Wat vond u van de ouderavond?

"Kwamen nieuwe dingen uit die toch wel belangrijk waren. Mijn zoon gaat ook met andere kinderen om en daar hun thuis toe. Toen dacht ik ja ik ga toch gewoon die ouders bellen. Dat kwam ook terug in de ouderavond. Om de andere kant van het verhaal te horen. Want je weet niet wat ouders met het kind hebben afgesproken. "

- *Wat was er nieuw voor u?*

Ik heb niet echt iets heel nieuws gehoord. Ja dan misschien dat je met 2 glazen alcohol op al in coma kunt raken."

- *Wat heeft het meeste indruk gemaakt: Presentatie jongeren, informatie of rollenspel?*

"Presentatie met informatie was het belangrijkst. Je ziet ook andere ouders, maar er waren ook veel ouders niet. Heel veel ouders weten de helft ook niet, Zoon verteld wel hoeveel er onder klasgenoten gerookt en gedronken wordt. "

- *Wat is de meerwaarde van deze ouderavond?*

"Ik hoop voor de kinderen ook dat ze zich bewust worden van de risico's die er zijn. Grote groep jongeren die toch aanwezig was, dus dat was heel mooi. Er is toch iets van samen zijn in de groep. Omdat er veel waren die wel gingen, wilde mijn zoon ook wel mee."

Attitude gerichte vragen:

4. Wat vindt u van genotmiddelengebruik?

"Ik ben er geen voorstander van. Ik denk dat het heel verslavend kan zijn, dat vind ik wel een risico. Dus ik hoop maar dat ze er af blijven. Ik vind het ook prima dat de leeftijd naar 18 is gegaan."

[5]Met zoon 1 (interview 10) is ook een interview afgenomen.

- Gebruikt u zelf wel eens genotmiddelen?
"Gebruikt wel eens alcohol, gebeurt wel eens in het bijzijn van kinderen. Maar ik rook niet en gebruik ook geen drugs."

5. Wat voor invloed heeft u op uw kind, als het gaat om genotmiddelengebruik?
"Ik hoop natuurlijk dat ik veel invloed heb, maar ik weet het niet. Op de oudste (zoon 1) komt het wel over. Want die gebruikt niks en laats zijn afkeuring ook weten dus daar hebben we wel veel invloed op. Zijn broertje is lastiger, die is toch wat rebelser."

- Hoe is dit terug te zien in regels die u stelt?
"Als ze niet roken voor de 18e krijgen ze het rijbewijs. Wat ze stiekem doen weet je natuurlijk nooit. En alcohol mogen ze ook niet voor hun 18e dat is bij ons de regel. Je weet niet wat ze gaan doen als ze straks naar feestjes enzo gaan."

Sociale invloeden:
6. Hoe komt het dat u zo tegen genotmiddelengebruik aankijkt?
"Ik heb zelf vroeger ook niet gebruikt, ik had die behoefte niet. Je weet inmiddels ook dat het slecht is, dus jongeren moeten er gewoon niet aan beginnen en dat probeer ik dus ook zo lang mogelijk uit te stellen."

7. Is 'Ik dacht het niet!' besproken? (thuis met kinderen of met omgeving)
"Ja we hebben het er wel over gehad. Wat risico's zijn en wat er met sommige kinderen is gebeurt. En dat het heel lastig is om weer te stoppen als je een keer verslaafd bent. De waargebeurde situaties hebben veel indruk gemaakt "

Eigen effectiviteit:
8. Denkt u naar aanleiding van de ouderavond meer invloed te hebben op het genotmiddelengebruik van uw zoon of dochter?
"Ik hoop dat ze er afblijven. Als ze bij een ander zijn gelden onze regels nog wel. Daar ben ik me nu wel bewuster van en dat wil ik ze wel mee geven. Maar dat blijft wel lastig als ze bij anderen zijn. Maar ik probeer het wel meegeven."
- Is uw gedrag veranderd naar aanleiding van de ouderavond of denkt u dingen anders te gaan doen? (Wat, waarom en wat heeft hier voor gezorgd)?
"Het bellen naar ouders, dat doe ik nu wel. Eerst dacht ik dat onze regels bij andere ouders niet van invloed waren. Maar nu denk ik daar wel anders over. Wat ze in de presentatie van VNN ook vertelden. Je moet ook weten wat er bij anderen thuis gebeurt."

Interview 10 (jongere)

'Ik dacht het niet!':

1. Waar ging de workshop over? *(wat was volgens jou het doel van de workshop?)*
"Het gebruik van drank en drugs en roken. Wat er gebeurt als je rookt en als je dronken begint te worden en dat soort situaties."

2. Wat vond je van de workshop?
"Leuk, ik heb meer verhalen gehoord dan dat ik normaal van klasgenoten hoor. Bijvoorbeeld als ze blowen en hoe dat dan voelt, daar weet ik nu wel meer over."
- *Wat heeft het meeste indruk op je gemaakt?*
"De verhalen die ik van mensen heb gehoord. Dat was in de opdracht over verzonnen en echt gebeurde verhalen. Bij sommige verhalen van klasgenoten dat ik echt jeetje. Het doet iets met je hersenen je kunt echt gek worden. Iemand vertelde ook dat hij een raam had ingeslagen, omdat hij teveel gedronken had."

- *Wat is de meerwaarde van deze workshop? (interactief, peergroup)*
"Het leren van andere mensen, hoe hun belevenis van iets is. Dan weet je wel weer dat je er niet aan moet beginnen, want daar komen domme dingen van."

- *Met wat je nu weet, kijk je ook anders tegen genotmiddelengebruik aan? Wat is anders, hoe komt dit?*
"Ik weet nu wat het inhoudt en wat het met je lichaam doet. Ik wist het van te voren wel, maar nu hoor je het weer even extra."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vind jij van genotmiddelengebruik?
"Ik vind het dom, troep allemaal. Roken is bijvoorbeeld echt geldverspilling, en super slecht voor je longen."
- *Hoe komt het dat je daar op die manier over denkt?*
"Ik kijk wel eens filmpjes op YouTube, over illegale dingen enzo, meestal met een slechte afloop. Dan weet ik wel dat je er niet aan moet beginnen. Mijn opa had een hartstilstand en roken had daar volgens mij wel mee te maken. Mijn oom heeft ook een hartstilstand gekregen en is daardoor veel minder gaan roken. Mijn andere oom rookte heel veel en is helemaal gestopt. Mijn familie rookt bijna niet, alleen mijn oom dan."

- *Het je zelf wel eens genotmiddelen gebruikt? (met wie, waar, wanneer, hoe vaak/veel)*
"Ik heb wel eens gerookt via een trekje van een vriend. Alcohol heb ik nog nooit gedaan."

4. Wat ben je meer te weten gekomen over genotmiddelengebruik?
"Ik wist de consequenties, maar de verhalen die ik gehoord heb schrok ik wel van en ik weet nu wel dat het ook zo kan gaan. Ze zeggen het vaak wel, maar je hoort de verhalen dan niet."

Sociale invloeden:

5. Worden er in jouw omgeving genotmiddelen gebruikt? *(thuis/vrienden)*

"Thuis niet. Heel soms een biertje, maar ik mag dan absoluut geen druppel. Mijn broertje vroeg laatst ook of hij een slokje van een biertje mocht, maar dat mocht echt niet van mijn ouders. Een vriend van mij rookte, via hem heb ik wel eens een trekje gehad."

- Wat vind je daarvan en wat doet dit met jou? (groepsdruk, voorbeeldfunctie ouders)

"Ik heb er niks mee, moeten ze zelf weten."

Eigen effectiviteit:

6. Tijdens de workshop is er een opdracht geweest met leren 'nee' zeggen. Denk je dat je nu makkelijker 'nee' kunt zeggen tegen dingen die je eigenlijk niet wilt.

"Ik kan makkelijk nee zeggen. Kost mij geen moeite. Als vrienden zeggen, probeer dit eens, doen doe ik het niet."

- Wanneer denk je dit te gebruiken/wanneer gebruik je dit?

"Het komt wel voor dat ze me sigaretten aanbieden, maar dan zeg ik gewoon nee."

- Heb je nog over 'Ik dacht het niet!' gesproken? (thuis, vrienden, school) - Waar ging dit dan over?

"We hebben het in het gezin wel eens over alcohol. Maar we hebben het niet echt over de ouderavond of workshop gehad."

Interview 11 (docent)

'Ik dacht het niet!'

1. Wat vindt u van 'Ik dacht het niet!'?
"Tijdens de ouderavond was ik bij de leerlingen, dus die heb ik niet mee gekregen. De workshop in de middag voor de leerlingen was erg leuk. Ze zijn er even op een andere manier mee bezig."
- *Op wat voor manier was u betrokken bij 'Ik dacht het niet!'?*
"Gewoon er bij zijn. Tijdens de workshop van de kinderen was ik aanwezig, maar ik zat niet bij mijn eigen mentor klas."

2. Wat is de meerwaarde van 'Ik dacht het niet!'? *(de combinatie van verschillende onderdelen)*
"Ja, Goed dat ouders betrokken worden. Het was jammer dat de opkomst van de ouders zo laag was. Dat moest meer gepromoot worden ook bij de kinderen. Tijdens de workshop wordt mooi duidelijk wie er al mee bezig is, dit gaf ik dan ook door aan de betreffende mentor van die klas. En anders om heb ik ook dingen gehoord van mijn mentor klas. Het is jammer dat daar niks mee gedaan wordt met de leerlingen die al gebruiken."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vindt u van genotmiddelen gebruik?
"Tweedejaars zijn nog te jong om genotmiddelen te gebruiken. Als ze zestien zijn wordt het anders, dan gaan ze ook op stap. Dus wanneer ze dan een biertje drinken is dat niet zo erg, maar nu zijn ze echt nog wel te jong."
4. Hoe ziet u uw rol als docent met betrekking tot genotmiddelengebruik? *(signaleren, voorbeeldfunctie, inhoud lessen)*
"Je moet het bespreekbaar houden en daarvoor moet je vertrouwen uitstralen. Er zijn ook wel leerlingen die bij me komen en vertellen wat ze weekends hebben gedaan. Of ze vertellen dat ze gestopt zijn met roken en dan laat ik wel merken dat het stoppen heel goed. En als ze vertellen dat ze gedronken hebben, dan zeg ik wel dat ze dat eigenlijk nog niet moeten doen. Maar ze vertellen het wel in vertrouwen, dus ik kan het niet door spelen naar de ouders, dat kan niet. Dan raak je ook het vertrouwen kwijt, dan kan ik als mentor wel ophouden. En als collega's onderling moeten we het ook bespreekbaar houden."

Sociale invloeden:

5. Wat ziet u in de klas naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'?
"Ja dat vind ik lastig te zeggen. Er zijn wel twee gestopt met roken maar of dat nu naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' is, dat weet ik niet."

6. Wat is er in het team gebeurd na 'Ik dacht het niet!'? *(overleg collega's, vergaderingen, aanpassingen lesinhoud)*
"Wat er besproken is, is dat het zo jammer was dat de opkomst van de ouders zo laag was. Verder dat de workshop heel leuk waren. Kinderen zijn er dan toch even op een andere manier mee bezig. De ouderavond moet in het vervolg anders georganiseerd worden."

Eigen effectiviteit:

7. Heeft u in de klas gesproken over 'Ik dacht het niet!'?
"Nee, niet echt meer besproken, van mijn mentor klas waren er vier aanwezig. Die er waren heb ik wel even gevraagd wat ze er van vonden."
- Zo ja, wat vertellen jongeren?
"De inhoud, vonden ze stom maar dat is ook de leeftijd hoor. In het vervolg moet het meer met een aanleiding worden aangeboden. Bijvoorbeeld door vooraf in het mentor uur er al aandacht aan te besteden."

- Heeft u iets opgepikt van de ouders? (bijvoorbeeld via de leerlingen?)
"Nee, ik heb alleen na afloop van de ouderavond zelf nog met wat ouders gesproken, die reacties waren allemaal heel positief."

8. Ziet u naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' uw rol anders?
"Nee, je moet wel laten merken dat het niet goed is. Je moet het open houden, zodat ze met jou blijven bespreken wat er in het weekend gebeurt."
- Zo ja, hoe ziet deze invulling eruit en waardoor is dit veranderd?
"Naja wat ik zei, ik deed dat wel al."

Interview 12 (docent)

'Ik dacht het niet!'

1. Wat vindt u van 'Ik dacht het niet!'?

"De persoon die van VNN komt is heel belangrijk. Die moet de ouder motiveren om actief mee te gaan doen. Dit is belangrijk zodat ze er thuis ook mee aan de slag gaan. Het is een erg leuk concept, er moet wel rekening gehouden worden met de volgorde. De eerste keer dat het georganiseerd werd waren de kinderen erg hyper tijdens het informatiedeel van de ouders. In klas twee hebben we dat omgedraaid en dat beviel beter."

- *Op wat voor manier was u betrokken bij 'Ik dacht het niet!'?*

"Ik heb het mede georganiseerd. Ik ben binnen de school, voortrekker van de rookvrije school. Door een beetje op internet te speuren kwam ik dit tegen, en dat sloot daar mooi op aan. Dan krijgen de leerlingen de theorie op een andere manier aangeboden, dat vond ik erg leuk."

2. Wat is de meerwaarde van 'Ik dacht het niet!'? *(de combinatie van verschillende onderdelen)*

"Dat de ouders zo actief worden betrokken. Ouders horen dan eens van anderen wat er speelt, ook op school en hoe dat gehandhaafd moet worden. Zoals bijvoorbeeld met dat er nu niet meer gerookt mag worden op het schoolplein."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vindt u van genotmiddelen gebruik?

"Nou ik ben zelf nog maar een half jaar van het roken af. Maar daardoor weet ik wel hoe moeilijk het is om er van af te komen. Ik heb ook wel met leerlingen pogingen gedaan te stoppen met roken, maar dan rookte leerlingen al heel snel weer. Jongeren zouden nooit moeten beginnen natuurlijk. En met alcohol denk ik dat als ze zestien zijn ze wel eens een biertje kunnen nemen. Ik denk dan ook bij alles wat je ze verbied, dan gaan ze het stiekem doen."

4. Hoe ziet u uw rol als docent met betrekking tot genotmiddelengebruik? *(signaleren, voorbeeldfunctie, inhoud lessen)*

"Met het roken kan ik uit ervaring spreken. De kinderen weten ook wel dat ik gerookt heb. Dus daar spreken we dan ook wel over. Alcohol is niet zo'n item in de klas. Voor je zestiende moet je dat gewoon niet doen. Sommige kinderen doen ook dingen waar je dit juist totaal niet van verwacht. Maar ze zijn er wel open in, dus kun je het wel met ze bespreken. Dan vertellen ze bijvoorbeeld dat ze in de keet hebben gezeten en dat soort dingen."

Sociale invloeden:

5. Wat ziet u in de klas naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'?

"Nee, ik zie niet echt iets veranderd."

6. Wat is er in het team gebeurd na 'Ik dacht het niet!'? *(overleg collega's, vergaderingen, aanpassingen lesinhoud)*

"Collega's vond het ook heel leuk om te zien hoe die kinderen dat theater deden."

Eigen effectiviteit:

7. Heeft u in de klas gesproken over 'Ik dacht het niet!'?
"Ja ik heb het wel nabesproken in het mentor uur."
- Zo ja, wat vertellen jongeren?
"Eerst was het stoer om niet naar het avond programma te gaan. Maar toen de leerlingen die wel geweest waren vertelden hoe leuk het was, merkte je dat de anderen toch wel wat spijt hadden. Dus toen waren de leerlingen die wel geweest zijn eigenlijk stoer."

- Heeft u iets opgepikt van de ouders? (bijvoorbeeld via de leerlingen?)
"De reacties na afloop waren heel positief. Maar bij de eerste klas sloeg het wel meer aan, toen bleven ouders echt hangen en napraten."

8. Ziet u naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' uw rol anders?

"Ja, nou ik haal het wel eens aan. Zoals bijvoorbeeld met de Nederlandse les, hoe kun je 'Ik dacht het niet!' uitspreken. Op een verlegen manier, of strenge manier. Dat het soms niet is wat je zegt, maar hoe je het zegt."

Interview 13 (docent)

'Ik dacht het niet!'

1. Wat vindt u van 'Ik dacht het niet!'?

"Ik vond het voor de leerlingen een hele mooie vorm om het over groepsdruk te hebben, dat vond ik ook het belangrijkst. De ouderavond was ook fantastisch."

- *Op wat voor manier was u betrokken bij 'Ik dacht het niet!'?*

"Ik ben zelf dramadocent op deze school, dus vandaar dat ik ook wel geïnteresseerd was. Ik was wel benieuwd hoe de kinderen dit zouden gaan oppikken. Tijdens de workshop was ik bij een klas aanwezig, maar dit was niet mijn eigen mentorklas."

2. Wat is de meerwaarde van 'Ik dacht het niet!'? *(de combinatie van verschillende onderdelen)*

"De leerlingen en de ouders worden bewust van dit soort dingen. Het geeft gespreksstof voor thuis. In de tweede klas is groepsdruk een groot onderwerp, al zouden ze dit zelf niet zeggen misschien. Dus ik denk dat het voor de eerstejaars geschikter zou zijn. Dan moeten ouders ook nog een strategie bepalen. Die tweedejaars zitten er soms al midden in."

Attitude gerichte vragen:

3. Wat vindt u van genotmiddelen gebruik?

"Ja, ik vind het lastig. Tot achttien jaar wachten vind ik wel lang, maar het zou natuurlijk wel het mooist zijn. Maar ik denk wanneer je het verbied, stuur je ze de straat en parken in en zullen ze het stiekem doen. Dus ik weet zelf mijn strategie bij mijn eigen kinderen ook nog niet helemaal."

4. Hoe ziet u uw rol als docent met betrekking tot genotmiddelengebruik? *(signaleren, voorbeeldfunctie, inhoud lessen)*

"Je moet het vooral blijven bespreken en niet uit de weg gaan. De jongeren vinden vooral drama leuk, en dan met name de manier om foute dingen te laten zien. Maar ik bespreek met hun dan wel veel over waarom je geen genotmiddelen mag voor je achttiende en wat de gevaren zijn. Ik denkt dat je daar heel open in moet blijven en het bespreekbaar moet houden."

Sociale invloeden:

5. Wat ziet u in de klas naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!'?

"Weet ik niet, ik kan niet zeggen dat er iets veranderd is."

6. Wat is er in het team gebeurd na 'Ik dacht het niet!'? *(overleg collega's, vergaderingen, aanpassingen lesinhoud)*

"Ja was leuk. Alle collega's waren wel positief. Wel wordt er nog een keer vergaderd over hoe het programma in het vervolg ingezet moet gaan worden."

Eigen effectiviteit:

7. Heeft u in de klas gesproken over 'Ik dacht het niet!'?

"Nee, eigenlijk niet. Dat had wel gemoeten maar het is er niet van gekomen. Ik zat ook niet bij mijn eigen mentorklas."

- *Heeft u iets opgepikt van de ouders? (bijvoorbeeld via de leerlingen?)*

"Wat ik heb gehoord tijdens de ouderavond waren de ouders wel enthousiast. Je denkt vaak dat je alles wel weet, maar ook wij weten niet alles met betrekking tot dit onderwerp. En ouders vonden het volgens mij ook prettig om van elkaar te horen hoe ze er mee omgaan."

8. Ziet u naar aanleiding van 'Ik dacht het niet!' uw rol anders?

"In de mentor lessen moet denk ik al meer informatie gegeven worden met betrekking tot genotmiddelen. En zoals ik al zei vond ik het thema groepsdruk erg belangrijk. Dit neem ik dus ook wel mee. Tijdens gesprekken in de klas of één op één, dan wil ik dat ook bespreekbaar gaan maken."